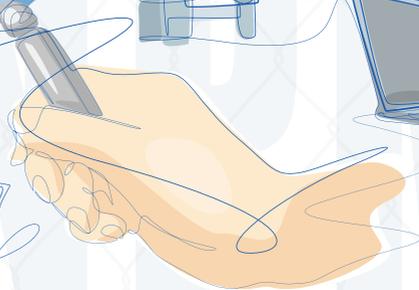

คู่มือ การตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

จาก “คู่มือ” สู่ “เครื่องมือ”
เพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
Office of the National Human Rights Commission of Thailand

คู่มือ การตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

จาก “คู่มือ” สู่ “เครื่องมือ”
เพื่อป้องกัน การทรมาน
และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน: จาก “คู่มือ” สู่ “เครื่องมือ” เพื่อป้องกันการทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2568.
108 หน้า.

1. การตรวจเยี่ยม 2. สิทธิมนุษยชน 3. การป้องกันการทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม – ไทย. I. ชื่อเรื่อง.

ISBN 978-616-8274-40-8

ที่ปรึกษา	ปติกาญจน์ สิทธิเดช พิทยา จินาวัฒน์ ภาณุวัฒน์ ทองสุข	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
คณะผู้ปฏิบัติงาน	วันรุ่ง แสนแก้ว สันติ ลาติพี อชิรญา จงรักษ์ อัญชัญ บูรณเครือ	พรชัย น้อยบ้านโง้ง เอกชัย ปิ่นแก้ว เบญจพร บัวสำลี ลัดดา ทองกัณฑ์
จัดพิมพ์โดย	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 120 หมู่ที่ 3 อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 6 - 7 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0 2141 3800 และ 0 2141 3894 โทรสาร 0 2143 9569 - 70	
ออกแบบ	บริษัท ออล อีส เวลล์ โปรดักชั่น จำกัด	
และพิมพ์ที่	02 040 7707, 09 1780 4824 e-mail: alliswellpro.co@gmail.com	

สงวนลิขสิทธิ์ในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2558 อนุญาตให้ทำงานดังกล่าวไปแจกจ่าย ทำซ้ำ เปลี่ยนแปลง หรือดัดแปลงได้ หากมิได้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า แต่ผู้รับอนุญาตต้องรับรองและแสดงให้เห็นชัดเจนถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของงานต้นฉบับที่นำไปใช้ และเมื่อมีการสร้างสรรค์งานใหม่จากต้นฉบับดังกล่าวให้เผยแพร่ได้ภายใต้สัญญาอนุญาตในลักษณะเดียวกันนี้

เข้าดูเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบ e-Book ได้จาก

www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines

และดาวน์โหลดไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ได้ที่ QR Code

การกรีนนำ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน (Preventive Visit) เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยป้องกันและลดความเสี่ยง มิให้บุคคลที่ถูกควบคุมตัวในสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ (Places of Deprivation of Liberty) ถูกทรมาน และ/หรือปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ/หรือปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม โดยกระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเน้นการตรวจหาและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการบริหาร โครงสร้างทางกายภาพ และกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนตลอดระยะเวลาที่มีการควบคุมตัวบุคคลในสถานที่ดังกล่าว นอกจากนี้ การตรวจเยี่ยมยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส และลดความขัดแย้ง ในกรณีเกิดข้อสงสัย ข้อพิพาท และ/หรือการร้องเรียนกล่าวอ้างการละเมิดสิทธิมนุษยชน การทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ในระหว่างที่ควบคุมตัวบุคคลในสถานที่ลิดรอนเสรีภาพภายใต้การดำเนินงาน และ/หรือการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยกลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมาน สำนักรับเรื่องร้องเรียนและประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน พัฒนาคู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันฉบับนี้ โดยนำประสบการณ์และข้อค้นพบจากการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวหรือหน่วยรับตรวจ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - พ.ศ. 2568 รวมทั้งสิ้น 40 แห่ง ใน 19 จังหวัด 6 ภูมิภาค กล่าวคือ สถานีตำรวจ 17 แห่ง ศูนย์ปฏิบัติการในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ 1 แห่ง เรือนจำ 5 แห่ง สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 13 แห่ง และหน่วยฝึกทหารใหม่และทหารกองประจำการของกองทัพ 4 แห่ง มาประมวลและพัฒนาร่วมกับแนวคิด มาตรฐาน กฎหมาย และตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับ

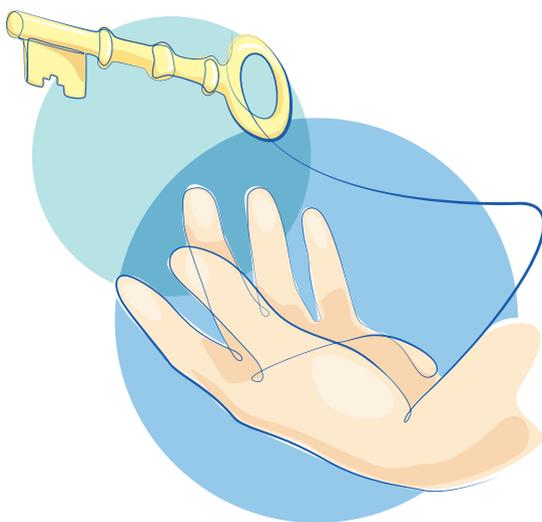
การกรีนนำ

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จาก "คู่มือ" สู่ "เครื่องมือ" เพื่อป้องกันและลดการปฏิบัติที่โหดร้าย

ให้หลายสาขาสถูญ (ICPPED) รวมถึงกฎหมายภายในประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคนสูญหาย พ.ศ. 2565 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้งภายใน และต่างประเทศ โดยคำนึงถึงบริบท และความท้าทายที่เกิดขึ้น ในสถานที่ ควบคุมตัวประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นสำคัญ

สำนักงาน กสม. **จัดทำคู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน: จาก “คู่มือ” สู่ “เครื่องมือ”** เพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม โดยมี **3 เป้าประสงค์หลัก** เพื่อ (1) นำมาใช้เป็นแนวทางสนับสนุนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน (2) พัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน กสม. และผู้ที่เกี่ยวข้อง และ (3) สร้างความเข้าใจกับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน ในหน่วยรับการตรวจเยี่ยม อันจะนำไปสู่ **1 เป้าหมายการดำเนินงาน** คือ **การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน อย่างมีระบบ เป็นไปตามมาตรฐาน ด้วยความเป็นธรรม และสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระยะยาว** ทั้งต่อระบบ การบริหารจัดการ โครงสร้างทางกายภาพ และกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว รวมถึงการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้สถานที่ ควบคุมตัวทุกแห่ง ปลอดภัย เสริมสร้าง/ธำรงความเป็นธรรม ดูแล/เคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตามบริบท ที่เหมาะสม ได้เท่าหรือสูงกว่ามาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

สารบัญ

การกรีนนำ	ก-ข
คำย่อ และนิยามความหมายของคำที่ใช้	ช-ญ

ส่วนที่หนึ่ง: ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.1 ความสำคัญของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	2
1.2 กฎหมายภายในประเทศและตราสาร ระหว่างประเทศที่นำมาปรับใช้กับ “การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน”	5
1.3 กสม. กับการทำหน้าที่ “NPM”	8
1.4 การอ้างอิงและแหล่งข้อมูล	13

ส่วนที่สอง: หลักการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	15
2.1 นิยามและประเภทของการตรวจเยี่ยม	16
2.2 แนวทางและเป้าหมายของ การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	17
2.3 หลักการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	18
2.4 กรอบคิดด้านสิทธิมนุษยชนและแนวทาง การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	19

ส่วนที่สาม: ขอบเขตสถานที่เป้าหมาย ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	21
3.1 ประเภทสถานที่ควบคุมตัวที่เกี่ยวข้อง	22
3.2 แนวคิดพื้นที่ปิด (Closed Environment) และสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ (Places of Deprivation of Liberty) ตาม OPCAT	23

สารบัญ

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน
จาก “คู่มือ” ผู้ “ครองมือ” เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน

3.3 การกำหนดขอบเขตในการตรวจเยี่ยม เชิงป้องกันที่มียุทธศาสตร์ และสร้างระบบ	24
--	----

ส่วนที่สี่: วัตถุประสงค์ของ	
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	25
4.1 การป้องกันการทรمان และการปฏิบัติที่โหดร้าย	26
4.2 การสร้างความโปร่งใสและยกระดับ มาตรฐานสถานที่ควบคุมตัว	27
4.3 การส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	28
4.4 การสนับสนุนการมีส่วนร่วม ของประชาชนและภาคีเครือข่าย	29

ส่วนที่ห้า: 8 มิติหลัก (Core Themes)	
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	31
มิติที่ 1: ปัจจัยการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน	35
มิติที่ 2: การติดต่อกับบุคคลภายนอก	36
มิติที่ 3: มาตรการเชิงป้องกันทางกฎหมาย	37
มิติที่ 4: การดูแลด้านสุขภาพ	38
มิติที่ 5: กิจกรรมและชีวิตประจำวัน	39
มิติที่ 6: คุณภาพชีวิตและสวัสดิการของ เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน	40
มิติที่ 7: ระบบรักษาความปลอดภัย ระเบียบ และวินัย	41
มิติที่ 8: กลไกและมาตรการป้องกันการทรمان ตัวอย่างแบบบันทึกข้อมูลและเอกสารการตรวจเยี่ยม ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์และแนวคำถาม	42

ส่วนที่หก: กระบวนการตรวจเยี่ยม	
เชิงป้องกัน	47
ช่วงที่หนึ่ง การเตรียมการ	49
ขั้นตอนที่ 1: การคัดเลือกสถานที่เป้าหมาย	49
ขั้นตอนที่ 2: การศึกษาข้อมูลล่วงหน้า	50
ขั้นตอนที่ 3: การประสานงานเบื้องต้น	51
ขั้นตอนที่ 4: การจัดทำแผนการตรวจเยี่ยม	52
ขั้นตอนที่ 5: การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์	54
ช่วงที่สอง การตรวจเยี่ยมภาคสนาม	56
ขั้นตอนที่ 1: การประชุมชี้แจงก่อนตรวจเยี่ยม (Opening Meeting)	57
ขั้นตอนที่ 2: การเดินสำรวจสถานที่ (Walkthrough)	58
ขั้นตอนที่ 3: การสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว	59
ขั้นตอนที่ 4: การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน	60
ขั้นตอนที่ 5: การตรวจสอบเอกสารและระบบงาน	61
ขั้นตอนที่ 6: การสังเกตสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศ (Observation)	62
ขั้นตอนที่ 7: การประชุมสรุป ภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม (Debriefing)	63
ขั้นตอนที่ 8: การประชุมสรุปผลเบื้องต้น กับหน่วยรับตรวจ (Closing Meeting)	64

ช่วงที่สาม การจัดทำรายงานและข้อเสนอแนะ	65
ขั้นตอนที่ 1: การวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญ	65
ขั้นตอนที่ 2: การเขียนรายงานและจัดทำข้อเสนอแนะ	67
ขั้นตอนที่ 3: การติดตามผลหลังการตรวจเยี่ยม (Follow-up).....	68

ส่วนที่เจ็ด: จริยธรรมและจรรยาบรรณ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	71
7.1 หลักการไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Do No Harm)	73
7.2 หลักการรักษาความลับ (Confidentiality) และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	74
7.3 หลักการปฏิบัติตามแนวทาง มาตรฐาน และกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน	75
7.4 หลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของผู้ถูกควบคุมตัว และผู้ปฏิบัติหน้าที่	76
7.5 หลักการรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระ	77
7.6 หลักการรับฟังและสื่อสารอย่างสร้างสรรค์	78

ส่วนที่แปด: การบูรณาการมุมมองด้านเพศสภาพ

และความเปราะบาง	81
8.1 การคำนึงถึงเพศสภาพ (Gender Perspective)	83
8.2 การคำนึงถึงกลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Groups).....	84
8.3 การให้ข้อเสนอแนะที่ตอบสนอง ต่อความหลากหลายและความทับซ้อนทางอัตลักษณ์ (Intersectionality-responsive Solutions).....	85

ส่วนที่เก้า: การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย.....	87
9.1 ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ.....	88
9.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และภาควิชาการ.....	89
9.3 การประสานความร่วมมือ กับองค์กรระหว่างประเทศ.....	91

ส่วนที่สิบ: สรุปและทิศทางในอนาคต.....	93
10.1 การต่อยอดสู่การปฏิรูปเชิงระบบ.....	94
10.2 การพัฒนาเครื่องมือ และมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง.....	95
10.3 การเสริมสร้างศักยภาพ และเตรียมความพร้อมของคณะผู้ปฏิบัติงาน การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน.....	95

สารบัญ

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จาก "คู่มือ" ชุด "เครื่องมือ" เพื่อป้องกันกรณีและกรณีที่เกิดขึ้น

๕

คำย่อ และนิยาม ความหมายของคำที่ใช้

<p>สิทธิมนุษยชน (Human Rights)</p>	<p>ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล บรรดาที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย หรือตามหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม</p>
<p>ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) สิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) และความเสมอภาค (Equity) ของบุคคล</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 วรรคหนึ่ง วางหลักว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 4 คำ มีคุณค่าในระดับเดียวกัน และกำหนดไว้เป็นหลักการทั่วไป ซึ่งกำหนดให้รัฐ (และหน่วยงานของรัฐ) ต้องรับรองและคุ้มครอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล โดยนำเนื้อหาสาระของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาประกอบการตีความ สิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ และการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง</p>
<p>การเลือกปฏิบัติ (Discrimination)</p>	<p>การปฏิบัติที่แตกต่าง การกีดกัน การจำกัด หรือความพึงพอใจที่ไม่เท่ากัน ต่อคน/กลุ่มคน ที่เหมือนกันและไม่เหมือนกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เหมือนกันแต่ส่งผลให้เกิดความเสียเปรียบต่อบางกลุ่มด้วย ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้ทำให้เกิดอุปสรรคต่อหลักการความเท่าเทียมของมนุษย์ การปฏิบัติที่แตกต่างกันนั้นเกิดขึ้นบน “เหตุแห่งการเลือกปฏิบัติ” ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะของกลุ่มคน โดยเฉพาะกับที่มีความเปราะบาง เป็นคนชายขอบ หรือมีความแตกต่างจากกลุ่มที่ถืออำนาจนำ หรือกลุ่มคนส่วนใหญ่ อาทิ เชื้อชาติ สีผิว เพศ รสนิยมทางเพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สถานะทางเศรษฐกิจ ชชาติกำเนิด ความพิการ สถานะสุขภาพ หรือสถานะอื่น ๆ</p>
<p>การทรมาน (Torture)</p>	<p>การที่บุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งหรือมีอำนาจทางราชการกระทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด หรือทุกข์ทรมานอย่างรุนแรง ทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ โดยมีวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นการเฉพาะ</p>
<p>การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยี ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Inhuman Treatment)</p>	<p>การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้ใช้อำนาจรัฐที่ทำให้บุคคลเกิดความทุกข์ทรมานทางกายหรือจิตใจ แม้ไม่ถึงขั้นทรมาน แต่เป็นการลดทอนศักดิ์ศรี ความเคารพ และคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกระทำ ถือเป็นกการละเมิดหลักการตาม ข้อ 16 แห่งอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ</p>

<p>การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม (Ill Treatment)</p>	<p>การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้มีอำนาจที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน คัดค้านความเป็นมนุษย์ และความเหมาะสมทางจริยธรรม แม้ไม่ถึงขั้นโหดร้ายหรือทรมาน เช่น การพูดจาดูหมิ่น การเพิกเฉยต่อความต้องการพื้นฐาน หรือการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม</p>
<p>สถานที่ลิดรอนเสรีภาพ (Place of Deprivation of Liberty)</p>	<p>สถานที่ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ควบคุมตัว ภายใต้การดำเนินงาน และ/หรือการกำกับของรัฐ อาทิ สถานีตำรวจ (ห้องควบคุมตัวผู้ต้องหา) เรือนจำ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถาบันจิตเวช บ้านพักเด็กและครอบครัว สถานดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง สถานที่ควบคุมตัวของกองทัพ และหน่วยงานความมั่นคง ห้องกักขังสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและพื้นที่ควบคุมตัวในสนามบิน และสถานที่ควบคุมตัวชั่วคราวอื่น ๆ</p>
<p>ตราสารระหว่างประเทศ (International Instruments)</p>	<p>แนวคิด มาตรฐาน กฎหมายระหว่างประเทศ สนธิสัญญา และพันธกรณีหลักด้านสิทธิมนุษยชน</p>
<p>พันธกรณีหลักด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Treaties)</p>	<p>พันธสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่รัฐภาคีต้องปฏิบัติตาม ซึ่งรวมถึงการเคารพ (ไม่แทรกแซงสิทธิ) การคุ้มครอง (ปกป้องประชาชนจากการละเมิด) และการปฏิบัติตาม (ดำเนินการเชิงบวกเพื่อส่งเสริมสิทธิ) โดยพันธกรณีเหล่านี้กำหนดโดยสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน 9 ฉบับ ที่สหประชาชาติรับรอง</p>
<p>ICCPR</p>	<p>กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)</p>
<p>CAT</p>	<p>อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ คัดค้าน หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ” (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)</p>
<p>ICPPED</p>	<p>อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention for the Protection of all Persons from Enforced Disappearance)</p>

ส่วนที่หนึ่ง

: **ความเป็นมา**
และความสำคัญ

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

1

ตามมาตรฐานใน OPCAT กำหนดให้รัฐภาคีต้องจัดตั้ง กลไกระดับชาติ เพื่อป้องกันการทรมาน (National Preventive Mechanism: NPM) พร้อมเปิดให้ NPM และคณะอนุกรรมการแห่งสหประชาชาติเพื่อป้องกันการทรมาน (United Nations Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: SPT) ตรวจสอบสถานที่ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ควบคุมตัว ภายใต้การดำเนินงานหรือการกำกับของรัฐ เพื่อปรับปรุงระบบและสร้างมาตรฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน

รูปแบบการปฏิบัติงาน และผลผลิตจาก “การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน” ของทั้ง NPM และ SPT

สม่ำเสมอ

สร้างสรรค์

เป็นมิตร

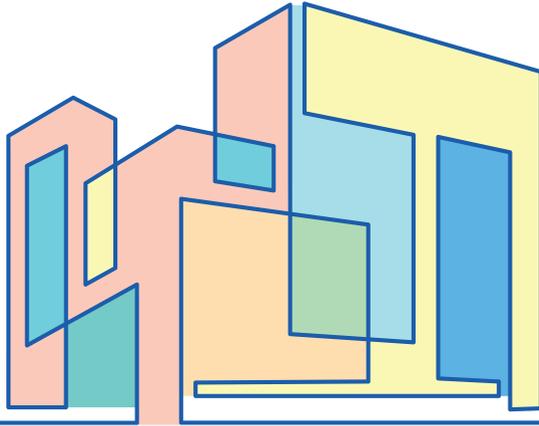

ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อป้องกันการกระทำการทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

ทั้งนี้ ตามนิยามของ OPCAT สถานที่ควบคุมตัวตามบริบทของประเทศไทย ที่พึงเป็นหน่วยรับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน มีตัวอย่าง ดังนี้

- สถานีตำรวจ (ห้องควบคุมตัวผู้ต้องหา)
- เรือนจำ
- สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
- สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
- สถาบันจิตเวช
- บ้านพักเด็กและครอบครัว
- สถานดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ
- สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง
- สถานที่ควบคุมตัวของกองทัพ และหน่วยงานความมั่นคง
- ห้องกักขังของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและ
- พื้นที่ควบคุมตัวในสนามบินและ
- สถานที่ควบคุมตัวชั่วคราวอื่น ๆ ภายใต้การดำเนินงาน และ/หรือ การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ โดยถือเป็นพื้นที่ปิด (Closed Environment) ที่บุคคลซึ่งถูกจำกัดเสรีภาพมีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ สูงกว่าบุคคลทั่วไป

1.2 กฎหมายภายในประเทศและตราสารระหว่างประเทศ ที่นำมาปรับใช้กับ “การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน”

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในบริบทของประเทศไทย ดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายภายในประเทศ และมาตรฐานระหว่างประเทศหลายฉบับ ซึ่งล้วนมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกควบคุมตัว และการป้องกันการทรมาน รวมถึงหน้าที่และอำนาจที่เกี่ยวข้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

กฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560¹ มาตรา 4 และมาตรา 28 ว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค
ของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับกุมและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือ
หมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือ
เสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมาย
บัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือ
ไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำ
บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565²

¹ ดูรายละเอียดได้จาก www.senate.go.th

² ดูรายละเอียดได้จาก www.senate.go.th

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ พ.ศ. 2560³ มาตรา 26 และมาตรา 27 ว่าด้วยหน้าที่และ อำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

มาตรา 26 คณะกรรมการมีหน้าที่ และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิด สิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทาง ที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้ง การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อ หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของ ประเทศ เสนอต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน

3) เสนอแนะมาตรการ หรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

4) ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มี การรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดย ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นธรรม

5) สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของ สิทธิมนุษยชน

มาตรา 27 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 26 ให้ คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ด้วย

1) ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนในการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้และพัฒนา ความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือ หรือเยียวยาแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

³ดูรายละเอียดได้จาก www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/123/1.PDF

2) ส่งเสริมและเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของแต่ละบุคคลที่ทัดเทียมกัน และการเคารพในสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นซึ่งอาจแตกต่างกันในทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และศาสนา

3) ส่งเสริมความร่วมมือ และการประสานหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์การระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชน

4) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีหรือการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

5) ออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

6) หน้าที่และอำนาจอื่นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายอื่น

ตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

- อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT)
- พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (OPCAT)⁴
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (ICPPED)⁵
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)⁶
- ข้อกำหนดขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Mandela Rules)⁷
- ข้อกำหนดว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง (Bangkok Rules)⁸

⁴ ดูเอกสารภาษาไทย (รายละเอียด) ได้จาก www.ap.tch/sites/default/les/publications/OPCAT%20Manual%20Thai%20Revised2010.pdf

⁵ ดูเอกสารภาษาไทย (รายละเอียด) ได้จาก www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/e1475149784.pdf

⁶ ดูเอกสารภาษาไทย (รายละเอียด) ได้จาก www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/e1506093485.pdf

⁷ ดูเอกสารภาษาไทย (รายละเอียด) ได้จาก www.tijbangkokrules.org/uploads/publications/9L4QPPTbAYwNB2VOIRIrL4hbYmGTIUtTjTjDHCma.pdf

⁸ ดูเอกสารภาษาไทย (รายละเอียด) ได้จาก www.tijbangkokrules.org/pdf/Bangkok__Rules__Thai.pdf

1.3 กสม. กับการทำหน้าที่ “NPM”

ที่ผ่านมา กสม. ได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม สนับสนุน และผลักดันให้รัฐบาลพิจารณาเข้าเป็นภาคี OPCAT ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

<p>1 พฤศจิกายน 2550 ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี “อนุสัญญาต่อต้าน การทรมาน ฯ (CAT)”</p> 	 <p>25 ตุลาคม 2565 การประกาศใช้ “พระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการทรมาน และการกระทำ บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565” และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566</p>	<p>9 พฤศจิกายน 2566 กสม. จัดตั้ง “กลุ่มงานตรวจเยี่ยม สถานที่ควบคุมตัว และการป้องกัน การทรมาน (กตป.)” ภายใต้สำนักงาน กสม. ทำหน้าที่สนับสนุน “การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน”</p> 	 <p>13 มิถุนายน 2567 ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี “อนุสัญญาาระหว่างประเทศ ว่าด้วยการคุ้มครอง บุคคลถูกคนจากการบังคับ ให้หายสาบสูญ (ICPPED)”</p>
---	---	--	---

แม้ว่าปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่เข้าเป็นภาคี OPCAT แต่ กสม. ได้ให้ความสำคัญกับแนวทางการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันอย่างต่อเนื่อง โดยได้นำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้ เตรียมความพร้อมการปฏิบัติงานของกลไก NPM ซึ่งตามมาตรา 26 และมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริง การประเมินสถานการณ์ การเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตลอดจนการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน ขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยได้ให้คำมั่น (pledges) ต่อประชาคมโลกเกี่ยวกับการพิจารณาเข้าเป็นภาคี OPCAT⁹ ทั้งในวาระการนำเสนอรายงานต่อสหประชาชาติตามพันธกรณีหลักด้านสิทธิมนุษยชนและกระบวนการ Universal Periodic Review (UPR)¹⁰ โดยหากประเทศไทยเป็นรัฐภาคีของ OPCAT แล้ว ต้องจัดตั้ง NPM เพื่อทำหน้าที่ที่ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน อย่างเป็นอิสระ

⁹ ดูเอกสารภาษาไทย (รายละเอียด) ได้จาก www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines

¹⁰ ได้แก่ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT) ปี 2557 กติการะหว่างประเทศด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ปี 2559 และกระบวนการ UPR ปี 2564

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน 2566 สำนักงาน กสม. ได้จัดตั้งกลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมาน (กตป.) ให้เป็นโครงสร้างภายในสำนักับเรื่องร้องเรียนและประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (สรส.) สำนักงาน กสม. โดยให้ทำหน้าที่

1. ศึกษาและเตรียมความพร้อมการจัดตั้ง NPM

2. ปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

3. ประสานงานหน่วยงานภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

4. ผลักดันให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี OPCAT

ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เพื่อให้กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในสถานที่ควบคุมตัว ดำเนินการอย่างเป็นระบบ สม่่าเสมอ เปิดเผย และสร้างความไว้วางใจ อันนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์แก่หน่วยรับตรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติต่อ

ผู้ถูกควบคุมตัวให้ดียิ่งขึ้น จึงได้ริเริ่มจัดทำ “คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน” โดยปรับปรุงเพิ่มเติมจาก “คู่มือปฏิบัติการตรวจเยี่ยมสถานที่คุมขัง”¹¹

ซึ่งใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมสถานที่คุมขัง โดย กสม. มาตั้งแต่ปี 2551 หลังจากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CAT เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 ให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องทันสมัย และเหมาะสมกับระบบนิเวศทางสังคม

การเมือง การปกครองและกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการทรมาน โดยประมวลเพิ่มเติมจากประสบการณ์และข้อค้นพบในการปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวหรือหน่วยรับตรวจ 40 แห่งใน 19 จังหวัด 6 ภูมิภาค ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - พ.ศ. 2568 ซึ่งจำแนกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

¹¹ ดูรายละเอียดได้จาก <https://lms.nhrc.or.th/Document/Fulltext/F00154.pdf>

การปฏิบัติงานของ กสม. ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน หน่วยรับตรวจ 40 แห่ง

ภาค	หน่วยรับตรวจ	
	สถานที่ตรวจ	ศูนย์ปฏิบัติการในพื้นที่พิเศษ
ภาคเหนือ	สถานีตำรวจภูธรแม่ปิง อ.เมือง จ.เชียงใหม่ (20-22 มี.ย. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรแม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ (20-22 มี.ย. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรนิคมอุตสาหกรรม อ.เมือง จ.ลำพูน (20-22 มี.ย. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรบ้านธิ อ.บ้านธิ จ.ลำพูน (20-22 มี.ย. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรเมืองพิษณุโลก อ.เมือง จ.พิษณุโลก (16-18 ธ.ค. 67)	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	สถานีตำรวจภูธรบ้านเป็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น (28-29 มี.ค. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรพล อ.พล จ.ขอนแก่น (28-29 มี.ค. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรราชบุรีเจริญ อ.พยุหะคีรี จ.มหาสารคาม (22-25 ก.ค. 68)	
	สถานีตำรวจภูธรวาปีปทุม อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม (22-25 ก.ค. 68)	
ภาคตะวันออก	สถานีตำรวจภูธรเมืองจันทบุรี อ.เมือง จ.จันทบุรี (18-22 มี.ค. 68)	
ภาคกลาง	สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ (18-22 มี.ค. 68)	
	สถานีตำรวจนครบาลห้วยขวาง เขตดินแดง กรุงเทพฯ (23 พ.ค. 68)	
ภาคตะวันตก	สถานีตำรวจภูธรบางหลวง อ.บางเลน จ.นครปฐม (11-12 ก.ค. 67)	
	สถานีตำรวจภูธรนครชัยศรี อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม (11-12 ก.ค. 67 และ 3-4 ก.ค. 68)	
	สถานีตำรวจภูธรสามพราน อ.สามพราน จ.นครปฐม (3-4 ก.ค. 68)	
ภาคใต้	สถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา (15-18 พ.ค. 67)	ศูนย์พิทักษ์สันติ ศูนย์ปฏิบัติการ สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ ส่วนหน้า อ.เมือง จ.ยะลา (15-18 พ.ค. 67)
	สถานีตำรวจภูธรควนมนต์ อ.จะนะ จ.สงขลา (15-18 พ.ค. 67)	
รวม	17 แห่ง	1 แห่ง

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน
จก "คู่มือ" อยู่ "เครื่องมือ" เพื่อป้องกันการรบกวนและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

ใน 19 จังหวัด 6 ภูมิภาค ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - พ.ศ. 2568¹²

(จำแนกตามลักษณะ)

เรือนจำ	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	หน่วยฝึกทหารใหม่และทหารกองประจำการ
เรือนจำกลางพิษณุโลก อ.วังทอง จ.พิษณุโลก (16-18 พ.ค. 67)	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพพลเมือง กองทัพอากาศ กองบิน 41 จ.เชียงใหม่ (11-13 มี.ค. 67)	
	ชุมชนบำบัดภาคเหนือแห่งประเทศไทย (บ้านพระเมตตา) อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ (11-13 มี.ค. 67)	
ทัณฑสถานหญิงชลบุรี อ.เมือง จ.ชลบุรี (10-13 ก.ย. 67)	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพพลเมือง กองร้อยอาสารักษาดินแดน จ.อุดรธานี ที่ 1 กรมการปกครอง (14-16 พ.ค. 68)	
	ศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนาสากลเวชรธรรม อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ (14-16 พ.ค. 68)	
ทัณฑสถานหญิงชลบุรี อ.เมือง จ.ชลบุรี (10-13 ก.ย. 67)		ศูนย์ฝึกทหารใหม่ กรมศุลกากรศึกษา ทหารเรือ อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี (5-6 ก.ค. 68 และ 28-30 ก.ค. 68)
ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี (5-7 มี.ย. 67)	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (บ้านพิชิตใจ) สำนักงานป้องกันและบำบัดการติดยาเสพติด สำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพฯ (27 มี.ย. 68)	กองพลทหารปืนใหญ่ กองพันทหาร ปืนใหญ่ที่ 711 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 71 อ.เมือง จ.ลพบุรี (28-29 พ.ค. 68)
เรือนจำกลางสมุทรปราการ อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ (23-25 ก.ค. 67)	โรงพยาบาลฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด "Horizon Rehab Center" ในโรงพยาบาล อนุบุรีรพณา อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี (11 ก.ย. 68)	กองพันป้องกันฐานบิน ศูนย์การบิน ทหารบก อ.เมือง จ.ลพบุรี (28-29 พ.ค. 68)
ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ (7-8 ส.ค. 68)		มณฑลทหารบกที่ 11 เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ (25-26 มี.ย. 68)
	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพ มูลนิธิพระครูประดิษฐวรการ (วัดไม้เสียบ) อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช (31 ก.ค. -2 ส.ค. 67)	
	สถาบันศึกษาปอเนาะอันซารุลอูลูม (ปอเนาะคลองก่า) อ.เมือง จ.กระบี่ (31 ก.ค. -2 ส.ค. 67)	
	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพพลเมืองกองทัพบก (ศูนย์ต่อสู้ป้องกันภัยทางอากาศ กองทัพบกที่ 4) อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี (11-13 มี.ย. 68)	
	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพพลเมืองกองทัพอากาศ (กองบิน 7) อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี (11-13 มี.ย. 68)	
	สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด บ้านกาสะลอง อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี (11-13 มี.ย. 68)	
	มินิอัญญารักษ์ โรงพยาบาลสะบ้าย้อย อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา (24-26 ก.ย. 68)	
	โรงพยาบาลอัญญารักษ์ อ.เมือง จ.สงขลา (24-26 ก.ย. 68)	
5 แห่ง	13 แห่ง	4 แห่ง

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

¹² รายงานสรุปผลการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน (ฉบับที่เผยแพร่ได้เป็นการทั่วไป)
ได้จาก www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines

และนำมาพัฒนาพร้อมกับแนวคิด มาตรฐาน กฎหมายและพันธกรณีหลักด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ อนุสัญญา CAT และอนุสัญญา ICCPED รวมถึงกฎหมายภายในประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและต่างประเทศ โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทและข้อท้าทายที่เกิดขึ้นในสถานที่ควบคุมตัวประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นหลัก

ในการจัดทำคู่มือตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันฉบับนี้ มี **3 เป้าประสงค์** และ **1 เป้าหมายหลัก** คือ

3 เป้าประสงค์	1 เป้าหมาย
1. เป็นแนวทางใช้ประกอบการปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	การปฏิบัติภารกิจ การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันอย่างมีมาตรฐานด้วยความเป็นธรรม และสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระยะยาว ทั้งต่อระบบการบริหาร โครงสร้างทางกายภาพและกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว รวมถึงการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. พัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน กสม. และผู้ที่เกี่ยวข้อง	
3. สร้างความเข้าใจกับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยรับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	

ทั้งนี้ เพื่อให้สถานที่ควบคุมตัวทุกแห่ง มีความปลอดภัย ชำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรม ดูแล/เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เปิดช่องว่างให้เกิดการละเมิดสิทธิในทุกรูปแบบ ซึ่งจะนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานของ กสม. หากประเทศไทยเข้าเป็นภาคี OPCAT ในอนาคต

1.4 การอ้างอิง และแหล่งข้อมูล

เอกสารอ้างอิง	ตราสารระหว่างประเทศ
<ul style="list-style-type: none">● รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือมาตรฐานและระบบการป้องกัน คຸ່ມครอง และเหยียวยາ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำใ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และพิธีสารเลือกรับแห่งอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ข้ำยศักดิ์ศรี (OPCAT)	<p>กฎหมายภายในประเทศ</p> <ul style="list-style-type: none">● รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 และมาตรา 28 ว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน● พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำใ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565● กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบราชทัณฑ์ และประกาศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว
<ul style="list-style-type: none">● คู่มือการตรวจเยี่ยมสถานที่คุมขัง (สำนักงาน กสม.) (ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ปี 2551) เป็นคู่มือที่ กสม. ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	<p>มาตรฐานระหว่างประเทศ</p> <ul style="list-style-type: none">● อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT)● พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (OPCAT)● ข้อกำหนดขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Mandela Rules)● ข้อกำหนดว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและผู้หญิงที่ถูกคุมขัง (Bangkok Rules)● หลักการปารีสว่าด้วยสถานะของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (Paris Principles)
<ul style="list-style-type: none">● Preventing Torture: An Operational Guide for NHRIs (APT และ APF) เป็นคู่มือแนวปฏิบัติสำหรับสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการป้องกันการทรมาน	
<ul style="list-style-type: none">● Monitoring Places of Detention: A Practical Guide for NGOs (APT และ ODIHR) เป็นคู่มือการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวสำหรับองค์กรภาคประชาสังคม	

คณะผู้ตรวจเยี่ยมและผู้สนใจสามารถเข้าถึงเอกสารอ้างอิง และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ได้จาก

www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines
หรือ QR Code

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

13

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จก. "ผู้บิ๋" ๕ "หรือมีอ" เพื่อป้องกันกรรณพเตการปฏิตกัไม่เหมาะสม

ส่วนที่สอง

: หลักการ ตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

ส่วนที่ 2

หลักการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

15

2.1 นิยามและประเภทของการตรวจเยี่ยม

การตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว หมายถึง กระบวนการที่ “หน่วยงานภายนอก” ที่มีได้มีหน้าที่รับผิดชอบ ดำเนินงาน ดูแล และ/หรือกำกับสถานที่ควบคุมตัวนั้น ๆ เข้าไปติดตามและประเมินสถานที่ควบคุมตัวตามกรอบภารกิจของหน่วยงาน โดยการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภท	ลักษณะสำคัญ
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน (Preventive Visit)	มุ่งเน้นการป้องกันปัญหาเชิงระบบโดยภาพรวม ผ่านการตรวจเยี่ยมอย่าง “สม่ำเสมอ สร้างสรรค์ และเป็นมิตร” แม้ไม่มีเรื่องร้องเรียนหรือข้อสงสัยใด ๆ
การตรวจสอบตามข้อร้องเรียน (Complaint-based Visit)	ดำเนินการเมื่อมี การร้องเรียนหรือข้อกล่าวหา เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ และหน่วยงานเข้าตรวจสอบเฉพาะกรณี
การตรวจเยี่ยมกรณีเฉพาะกิจ (Ad-Hoc Visit)	ดำเนินการเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญหรือเร่งด่วน เช่น การเสียชีวิต การจลาจล หรือเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว

คู่มือฉบับนี้เน้นแนวทางการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน (Preventive Visit) เป็นหลัก ซึ่งเน้นการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเชิงระบบ หรือโครงสร้างที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการกระทำทรมานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม อันครอบคลุม 4 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) สภาพความเป็นอยู่ และการควบคุมตัวบุคคล (2) กระบวนการปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง (3) การปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว และ (4) ลักษณะ/สภาพการทำงานของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐาน และป้องกันการกระทำทรมาน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทุกรูปแบบ ซึ่งเน้นย้ำการจัดการระบบทั้งโครงสร้างกายภาพ การบริหารจัดการ ทักษะความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงนโยบาย/กฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปในระดับสากล ว่ามีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมมากที่สุด ช่วยลดความเสี่ยงต่อการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร่มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยศักดิ์ศรี และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

2.2 แนวทางและเป้าหมายของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน มีเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการตรวจเยี่ยมที่เป็นมิตร โปร่งใส และเอื้อต่อการพัฒนาสถานที่ควบคุมตัวอย่างที่เป็นระบบ โดยมีจุดเน้นและวัตถุประสงค์เฉพาะที่ต้องให้ความสำคัญ ดังนี้

1) จุดเน้นในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จุดเน้น	ความหมาย
การสร้างความโปร่งใส	เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างตรงไปตรงมา
การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจ	สร้างความเชื่อมั่นระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยมผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยรับตรวจ รวมถึงผู้ถูกควบคุมตัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง
การให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์	มุ่งเน้นการพัฒนา มิใช่การตำหนิ ตรวจสอบเพื่อจับผิด
การติดตามการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	สร้างความต่อเนื่องในการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

2) แนวทางและเป้าหมายของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

แนวทาง	เป้าหมาย
ลดความเสี่ยงต่อการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้าย	ป้องกัน มิให้เกิดปัญหา
ป้องกันการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ถูกควบคุมตัว	คุ้มครองสิทธิในชีวิต ความปลอดภัย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
ยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว	ปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากล
สร้างวัฒนธรรมการตรวจเยี่ยมเชิงสร้างสรรค์	ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาเชิงระบบในระยะยาว

ส่วนที่ 2

หลักการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

2.3 หลักการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบ ในการแสวงหาข้อมูล การรับฟังข้อเท็จจริงอย่างเอาใจใส่ การพิจารณาและ นำกรอบคิดด้านสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้อย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลัก กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ และการสื่อสารที่เคารพศักดิ์ศรีของทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่ตรวจเยี่ยมจึงพึงระลึก และทบทวนใน การปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ดำเนินการ อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผล สร้างผลต่อการเปลี่ยนแปลง เชิงระบอบอย่างรอบด้าน และยั่งยืน โดยสร้างสมดุลของ **3 หลักการ** ดังนี้

- ✓ ไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Do No Harm)
- ✓ รักษาความลับและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Confidentiality)
- ✓ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกควบคุมตัว
- ✓ เคารพต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน
- ✓ คำนึงถึงความปลอดภัยของทุกฝ่าย

2.4 กรอบคิดด้านสิทธิมนุษยชน และแนวทางการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน มิใช่เพียงการติดตามหรือประเมินสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หรือการสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ควบคุมตัวเท่านั้น หากแต่เป็นแนวทางที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลาง (Human Rights-Based Approach: HRBA) ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

หลักการสำคัญของกรอบคิดนี้ คือ การมองเห็น **“คน”** ก่อนมองเห็น **“สถานที่”** และให้ความสำคัญกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกควบคุมตัว แม้บุคคลดังกล่าวจะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านเสรีภาพ

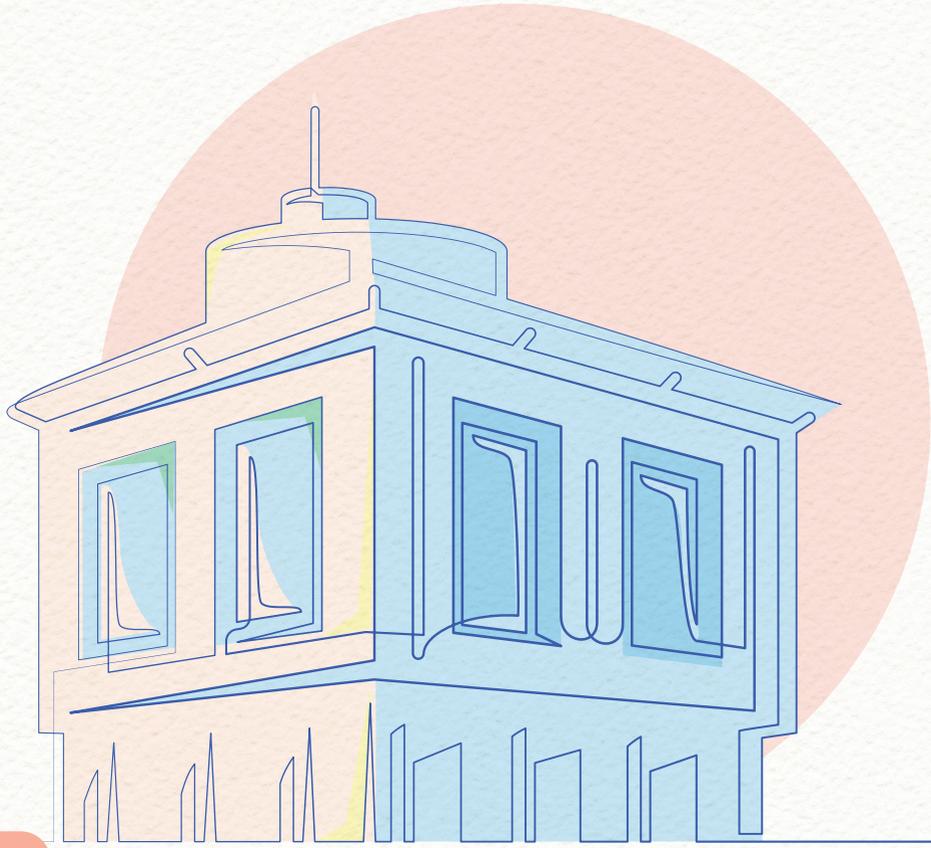

ส่วนที่ 2

หลักการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จาก "คู่มือ" ผู้ "ทรงเบื้องมือ" เพื่อป้องกันกรรณการและกรรณการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

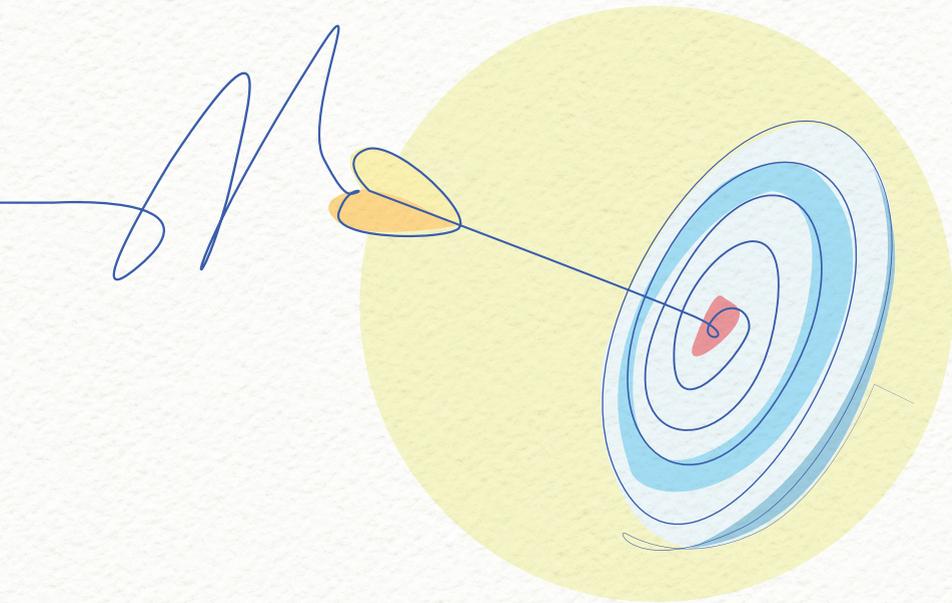

ส่วนที่สาม

: **ขอใบวัด**

สถานที่เป้าหมาย

ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

ส่วนที่ 3

ขอใบวัดสถานที่เป้าหมาย
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

3.1 ประเภทสถานที่ควบคุมตัวที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ที่ดำเนินการโดย **กสม. กลไก NPM** และ **SPT** ครอบคลุมสถานที่ควบคุมตัวหรือสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ ทุกประเภทที่อยู่ภายใต้การดำเนินงาน และ/หรือการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ โดยถือเป็น **พื้นที่ปิด (Closed Environment)** ซึ่งบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่สามารถออกจากสถานที่ได้โดยอิสระ ถูกจำกัดเสรีภาพ มีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ สูงกว่าบุคคลทั่วไป โดยในบริบทของประเทศไทย จำแนกเป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

กลุ่มสถานที่	ความหมาย
1. สถานที่ควบคุมตัวตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	<ul style="list-style-type: none">○ สถานีตำรวจ (ห้องควบคุมตัวผู้ต้องหา)○ เรือนจำและทัณฑสถาน○ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน○ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน○ สถานที่ควบคุมตัวชั่วคราวในศาล
2. สถานที่ควบคุมตัวตามกฎหมายอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none">○ สถานกักกัน/ห้องกัก ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง รวมถึงศูนย์กักกันคนเข้าเมือง ในสนามบิน หรือสถานที่ควบคุมตัวระหว่างรอการส่งกลับ○ สถานกักกันแรงงานต่างด้าว○ ศูนย์พักพิงสำหรับผู้ลี้ภัย หรือผู้อพยพที่อยู่ในความควบคุมของรัฐ○ สถานกักตัวของกองทัพ และ/หรือหน่วยงานความมั่นคง เช่น ศูนย์ซักถาม หรือสถานที่ควบคุมตัวเฉพาะกิจ สถานที่ควบคุมตัวชั่วคราวอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด
3. สถานที่ควบคุมตัวเพื่อการบำบัดฟื้นฟูหรือการช่วยเหลือ/ดูแลตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none">○ สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด○ สถานสงเคราะห์หรือศูนย์พักพิงที่มีลักษณะควบคุมการเดินทางเข้าออก○ สถาบันจิตเวช ที่มีการกักกัน หรือบำบัดแบบปิด○ ศูนย์พักคอยหรือศูนย์กักกันโรคในภาวะฉุกเฉินที่มีการควบคุมการเข้าออก○ บ้านพักเด็กและครอบครัว○ สถานดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ○ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

3.2 แนวคิดพื้นที่ปิด (Closed Environment)

และสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ (Places of Deprivation of Liberty) ตาม OPCAT

“พื้นที่ปิด (Closed Environment)” หมายถึง สถานที่ที่บุคคลถูกจำกัดเสรีภาพ ไม่สามารถออกจากสถานที่ได้โดยอิสระ และเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจพิจารณาควบคุม หรืออนุญาตให้บุคคลที่ถูกควบคุมตัวออกจากพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งแนวคิดนี้เป็นหลักการพื้นฐานที่นำมากำหนดขอบเขตสถานที่เป้าหมายของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

“สถานที่ลิดรอนเสรีภาพ (Places of Deprivation of Liberty)”
ตามนิยาม OPCAT หมายถึง สถานที่ควบคุมตัวบุคคล โดยคำสั่งของรัฐ หรือโดยการอนุญาตหรือการยอมรับจากรัฐ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม และบุคคลนั้นไม่สามารถออกจากสถานที่ได้โดยอิสระ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีสถานที่ควบคุมตัวรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งแม้จะไม่ได้อยู่ภายใต้ระบบการพิจารณาของกระบวนการยุติธรรมทั่วไป แต่มีลักษณะเป็น **“พื้นที่ปิด” (Closed Environment)** และจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่ถูกควบคุมตัวในพื้นที่อย่างชัดเจน ดังนั้น หากสถานที่เหล่านี้มีลักษณะของการควบคุมหรือจำกัดเสรีภาพ และผู้ที่อยู่ในสถานที่ดังกล่าวมีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจึงควรครอบคลุมสถานที่ในลักษณะเช่นนี้ด้วย ซึ่งควรนำ**แนวทางที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลาง (HRBA)** มาปรับใช้อย่างจริงจัง

ส่วนที่ 3

ขอบเขตสถานที่เป้าหมาย
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

3.3 การกำหนดขอบเขตในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ที่มียุทธศาสตร์ และสร้างระบบ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพต้องกำหนดขอบเขตให้ครอบคลุมสถานที่ควบคุมตัวทุกรูปแบบ ไม่เฉพาะสถานีตำรวจ หรือ เรือนจำเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงสถานที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็น “พื้นที่ปิด” และมีการจำกัดเสรีภาพของบุคคลอย่างแท้จริง โดยมี**เหตุผลที่ต้องครอบคลุมสถานที่ทุกรูปแบบ** ดังนี้

ทุกพื้นที่ปิด มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการกรณาน	การกรณานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นได้ในสถานที่ปิด และขาดการตรวจสอบ การกรณานหรือการปฏิบัติที่โหดร้าย มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในสถานีตำรวจ (ห้องควบคุมตัว) หรือเรือนจำ แต่สามารถเกิดขึ้นได้ในสถานที่ควบคุมตัวทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ที่มีอำนาจควบคุมเบ็ดเสร็จและขาดการเข้าถึงจากกลไกภายนอกที่มีหน้าที่ตรวจสอบ
ภาวะเปราะบางของผู้ถูกควบคุมตัว	บุคคลที่ถูกควบคุมตัว ไม่สามารถปกป้องตนเอง หรือเข้าถึงกลไกร้องเรียนได้ มีความเสี่ยงต่อการถูกรณาน กลุ่มเปราะบางที่สามารถเข้าถึงกลไก หรือใช้สิทธิการร้องเรียน หรือการปกป้องตนเองได้ เน้นความเสี่ยงต่อการกรณานหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมมากกว่ากลุ่มทั่วไป เช่น เด็ก/ผู้เยาว์ ผู้หนีภัยจากการสู้รบ หรือความไม่สงบในพื้นที่ชายแดน ผู้ลี้ภัย ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ติดยาเสพติด ผู้สูงอายุ และคนพิการ เป็นต้น
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มียุทธศาสตร์ และสร้างระบบ	การออกแบบยุทธศาสตร์ และระบบการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ดีมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงได้ การออกแบบระบบตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ที่มีประสิทธิภาพ และสร้างการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ (1) ความครอบคลุมสถานที่เสี่ยงในเชิงยุทธศาสตร์ อาทิ เชิงกลุ่มเป้าหมาย เชิงความชุก เชิงประเด็น เชิงภูมิศาสตร์ และเชิงความทับซ้อนของภาวะ-ความเสี่ยงต่อการกรณานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น (2) การสร้างระบบความรู้ ความเข้าใจร่วมกัน กับหน่วยรับตรวจ และคณะผู้เกี่ยวข้องกับการตรวจเยี่ยม (3) การสร้างรูปธรรมเชิงบวก เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างการเปลี่ยนแปลงของสถานที่อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน (4) การกระตุ้นให้หน่วยรับตรวจหรือที่อยู่ในบัญชีรายการสถานที่การรับตรวจ ได้เรียนรู้ ปรับปรุง และกำหนดมาตรการที่จะช่วยลดความเสี่ยงของการกรณาน

ส่วนที่สี่

: วัตถุประสงค์ ของการตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

ส่วนที่ 4

วัตถุประสงค์ของ
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

25

4.1 การป้องกันการทรمانและการปฏิบัติที่โหดร้าย

หัวใจสำคัญของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน คือ การลดความเสี่ยงต่อการทรمان และการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี

การทรمانอาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ทั้งจาก

1

การกระทำของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

การละเลยหน้าที่ในการดูแล

2

3

โครงสร้างและสภาพแวดล้อมของสถานที่ควบคุมตัว
ที่ไม่ปลอดภัย ไม่เหมาะสม
หรือเอื้อต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน จึงมุ่งเน้นการระบุ “ปัจจัยเสี่ยง” ที่อาจนำไปสู่การทรمان หรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมตั้งแต่ต้นทาง โดยเน้นการเข้าเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ตัวอย่างรอบด้าน และเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรม

“การป้องกัน ดีกว่าการแก้ไข”

แนวคิดนี้ คือ แกนกลางของแนวคิดการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ OPCAT ที่เน้นการสร้างระบบการป้องกันที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นมิตร และเคารพศักดิ์ศรีของทุกคนในสถานที่ควบคุมตัว ไม่เพียงลดโอกาสในการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ยังส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนด้วย

4.2 การสร้างความโปร่งใสและยกระดับมาตรฐานสถานที่ควบคุมตัว

สถานที่ควบคุมตัวถือเป็น “พื้นที่ปิด” ที่บุคคลภายนอกไม่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากกว่าสถานที่ทั่วไป การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจึงทำหน้าที่สำคัญในการ “เปิด” พื้นที่ปิดเหล่านี้ ด้วยการนำมุมมองจากภายนอก ซึ่งเน้นการจัดการ/ปรับปรุงเชิงระบบ เพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมเข้าไปสู่ภายในสถานที่ควบคุมตัว ทำให้เกิดความโปร่งใส แก้ไขข้อบกพร่องและแสวงหาโอกาสในการพัฒนาและป้องกันปัญหา เมื่อการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เป็นระบบ และเป็นมิตร สถานที่ควบคุมตัวจะค่อย ๆ ปรับตัว และยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวอย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์ของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน จึงไม่ใช่เพียงการลดความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ของสถานที่ควบคุมตัว ที่เอื้อต่อทั้งผู้ถูกควบคุมตัว เจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน และองค์กรโดยรวม

ส่วนที่ 4

วัตถุประสงค์ของ
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

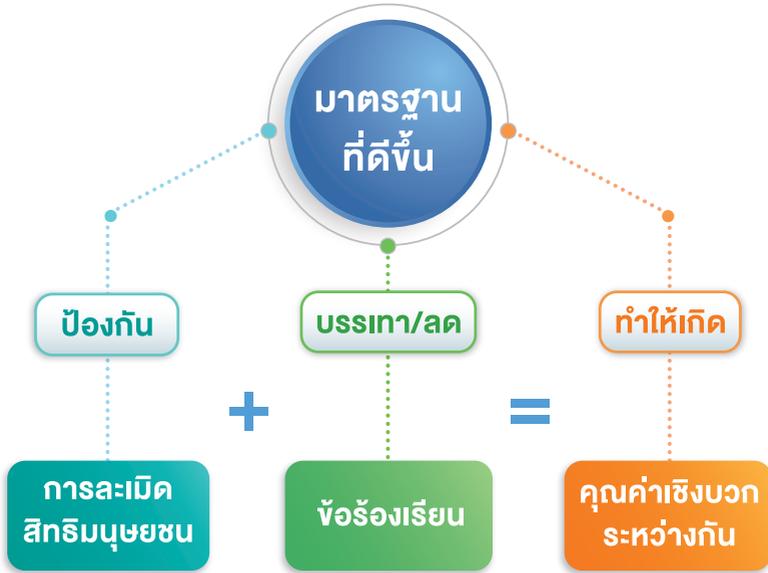
4.3 การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน มิได้เป็นไปเพื่อจับผิด หรือสร้างแรงกดดันให้กับหน่วยรับตรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เป็นการทำงานร่วมกัน ในฐานะ **“เพื่อนร่วมทาง” (Partners for Improvement)** มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ และการพัฒนาระบบการดูแลผู้ถูกควบคุมตัว รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ดียิ่งขึ้น อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันการทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

แนวทางการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยม หน่วยรับตรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างจริงจัง โดยมีบทบาทของกลุ่มภาคีความร่วมมือที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการทำงานระหว่างกัน ดังนี้

กลุ่มภาคีความร่วมมือ	บทบาทที่เกี่ยวข้อง/สนับสนุนการทำงานระหว่างกัน
สำนักงาน กสม.	กลไกตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงระบบ
หน่วยงานผู้ดูแลสถานที่ควบคุมตัว (หน่วยรับตรวจ)	หน่วยบริหารจัดการพื้นที่ และดูแลผู้ถูกควบคุมตัว
กระทรวง หรือหน่วยงานต้นสังกัด	หน่วยกำหนดนโยบาย และสนับสนุนการพัฒนาเชิงระบบ
หน่วยงานกำกับดูแลภายนอก/องค์กรอิสระ	หน่วยตรวจสอบหรือประเมินผล จากมุมมองภายนอกที่เป็นกลาง
ภาคประชาสังคม และนักวิชาการ	การทำหน้าที่ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนองค์ความรู้ และร่วมผลักดันมาตรฐานที่ดี

โดยทุกฝ่ายมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนา หรือปรับปรุง **“มาตรฐานที่ดี”** ยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน การลดข้อร้องเรียน และบรรเทาความเสียหาย และการทำให้เกิดความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และการปรับปรุงการทำงานระหว่างกัน กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน จึงมิใช่เพียงกิจกรรมที่ทำตามหน้าที่ แต่เป็นการสร้าง **“พื้นที่ความร่วมมือ”** อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างยั่งยืนสำหรับทุกฝ่าย

4.4 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน มิใช่ภารกิจของสำนักงาน กสม. หรือกลไก NPM และ SPT เพียงลำพัง แต่เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายจากหลากหลายภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

หลักคิดสำคัญ คือ การส่งเสริมให้เกิด **“การตรวจสอบโดยสาธารณชน”** และ **“การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย” (Democratic Participation)** ในสถานที่ควบคุมตัว ซึ่งจะช่วยสร้างความโปร่งใส ความเข้าใจ และความไว้วางใจต่อระบบการบริหารจัดการในสถานที่เหล่านั้น

ตัวอย่างกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มภาคี	ลักษณะ/บทบาทที่เกี่ยวข้อง
เครือข่ายนักวิชาการ นักกฎหมาย และนักสิทธิมนุษยชน	ช่วยสังเกตการณ์ วิเคราะห์ หรือให้ความช่วยเหลือ ด้านกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน
องค์กรภาคประชาสังคม ด้านกระบวนการยุติธรรม	ทำงานเชิงโครงสร้าง และสนับสนุนสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว
สมาคมหรือองค์กร ด้านสุขภาพจิต	ให้ความรู้และสนับสนุน ด้านสุขภาพจิตในสถานที่ควบคุมตัว
เครือข่าย ผู้มีประสบการณ์ตรง เช่น อดีตผู้ต้องขัง อดีตผู้ติดยาเสพติด หรือครอบครัว ผู้ถูกควบคุมตัว	สะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะ เชิงระบบจากมุมมองผู้เคยมีประสบการณ์

การเปิดพื้นที่ให้สาธารณชน และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม คือ การทำให้กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เป็น **“พื้นที่ของการเรียนรู้ การรับฟังอย่างเอาใจใส่ และการสร้างการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน”** ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และภาพลักษณ์ที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรมโดยรวมในระยะยาว

ส่วนที่ห้า

: 8 มิติหลัก (Core Themes)

ในการตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

8 มิติหลัก ตามแนวทางที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลาง (HRBA) ซึ่งใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาเครื่องมือในการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว บุคคลลักษณะต่าง ๆ เพื่อป้องกันการทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

1

ปัจจัยการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน

- ที่พักอาศัย
- อาหาร/น้ำดื่ม
- สุขาภิบาล/ความสะอาด
- เครื่องนุ่งห่ม
- อุณหภูมิ/การระบายอากาศ

8

กลไกและมาตรการการป้องกันการทรมาน

- การป้องกันการซ้อมทรมาน และการบังคับให้รับสารภาพ
- กลไกตรวจสอบอิสระภายในสถานที่ควบคุมตัว
- การอบรมเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันการทรมาน

7

การรักษาความปลอดภัย ระเบียบ และวินัย

- มาตรการที่นำมาใช้และความสมเหตุสมผล การได้สัดส่วน และความชอบด้วยกฎหมาย
- การป้องกันการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ
- การใช้มาตรการควบคุมพิเศษ และ/หรือการกักขังเดี่ยว
- การเฝ้าระวังความรุนแรงระหว่างผู้ถูกควบคุมตัว

6

คุณภาพชีวิตและสวัสดิการเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

- ภาระงาน และสมดุลกับจำนวนบุคลากร
- ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อสิทธิมนุษยชน
- สภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

2 การติดต่อกับบุคคลภายนอก

- สิทธิการเยี่ยมญาติ
- การเข้าถึงทนายความ
- การติดต่อกับสถานทูต
- การรับ - ส่งจดหมาย หรือสิ่งของ

3 มาตรการเชิงป้องกันทางกฎหมาย

- การแจ้งให้ทราบข้อกล่าวหา และสิทธิขั้นพื้นฐาน
- การเข้าถึงกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
- การเข้าถึงกลไกการร้องเรียน และการช่วยเหลือ

8 มิติหลัก ตามแนวทาง HRBA

สำหรับการตรวจเยี่ยม
เชิงป้องกัน

4 การดูแลด้านสุขภาพ

- การเข้าถึงบริการทางการแพทย์
- การดูแลสุขภาพจิต
- การป้องกันและรักษาโรคติดต่อ
- การดูแลกลุ่มเปราะบางด้านสุขภาพ

5 กิจกรรมและการใช้ชีวิตประจำวัน

- การพักผ่อนและการออกกำลังกาย
- กิจกรรมทางการศึกษา
- กิจกรรมทางศาสนา
- กิจกรรมบำบัดและพัฒนาอาชีพ

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันโดยทั่วไป กรอบประเด็นที่นำมาใช้ในการพิจารณา มิใช่เพียงการติดตามหรือประเมินสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือการสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ควบคุมตัวเท่านั้น หากแต่เป็น **แนวทางที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลาง (Human Rights-Based Approach: HRBA)** ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน หลักการสำคัญของกรอบคิดนี้ คือ การมองเห็น “คน” ก่อนมองเห็น “สถานที่” และให้ความสำคัญกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกควบคุมตัว แม้บุคคลดังกล่าวจะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านเสรีภาพ

โดยเบื้องต้นจากการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวหรือหน่วยรับตรวจระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - พ.ศ. 2568 รวมทั้งสิ้น 40 แห่ง ใน 19 จังหวัด 6 ภูมิภาค กล่าวคือ สถานีตำรวจ 17 แห่ง ศูนย์ปฏิบัติการในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ 1 แห่ง เรือนจำ 5 แห่ง สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 13 แห่ง และหน่วยฝึกทหารใหม่และทหารกองประจำการของกองทัพ 4 แห่ง พบ **8 มิติหลัก ที่สามารถนำมาปรับใช้กับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ในสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ** อันมีลักษณะเป็นที่ควบคุมตัว ภายใต้การดำเนินงาน และ/หรือการกำกับของรัฐ โดยในบริบทของประเทศไทย ได้แก่ สถานีตำรวจ (ห้องควบคุมตัวผู้ต้องหา) เรือนจำ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถาบันจิตเวช บ้านพักเด็กและครอบครัว สถานดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง สถานที่ควบคุมตัวของกองทัพ และหน่วยงานความมั่นคง ห้องกักขังของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและพื้นที่ควบคุมตัวในสนามบิน และสถานที่ควบคุมตัวชั่วคราวอื่น ๆ

เครื่องมือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ที่มีมาตรฐานและพร้อมใช้งาน คือ กุญแจสำคัญ ที่ช่วยให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันดำเนินไปอย่างมืออาชีพ มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพสูงสุด และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้อย่างแท้จริง

โดยแต่ละมิติ มีรายละเอียดดังนี้

มิติที่ 1	
ปัจจัยการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน	
เป้าหมาย	
ว่าเป็นว่า ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	
ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
ที่พักอาศัย	<ul style="list-style-type: none"> • ขนาดพื้นที่เพียงพอตามมาตรฐานขั้นต่ำ เหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร? • ความแออัด อยู่ในระดับใด? (เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด หรือสูง/ต่ำกว่า อย่างไร?) และคำอธิบายเพิ่มเติม • ความสะอาด ความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัว เพียงใด? • มีอุณหภูมิการถ่ายเทของอากาศ ที่เหมาะสมต่อการใช้ชีวิต หรือไม่?
อาหารและโภชนาการ	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับอาหารครบถ้วนตามหลักโภชนาการ หรือไม่? • ปริมาณและคุณภาพเพียงพอ หรือไม่? • อาหารมีความเหมาะสมกับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และ/หรือกับหลักปฏิบัติทางศาสนา เช่น ผู้นับถือศาสนาอิสลาม หรือไม่?
น้ำดื่มและสุขาภิบาล	<ul style="list-style-type: none"> • มีน้ำสะอาดสำหรับการบริโภค และอุปโภค เพียงพอ หรือไม่? และอย่างไร? • มีห้องน้ำ จำนวนพอเพียง มีการดูแลรักษาความสะอาด มีความปลอดภัย และมีความเป็นส่วนตัว หรือไม่? และอย่างไร? • มีระบบการจัดการน้ำเสีย และขยะ หรือไม่? และอย่างไร?
เครื่องนุ่งห่ม และของใช้ส่วนตัว	<ul style="list-style-type: none"> • มีการจัดสรรเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น เสื้อผ้า ผ้าห่ม ของใช้ส่วนตัว ของใช้ประจำวัน เพียงพอ หรือไม่? • มีความเหมาะสมกับสภาพอากาศ หรือไม่?
อุณหภูมิ และการระบายอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> • สภาพแวดล้อมในห้องขังหรือพื้นที่ควบคุมตัว ร้อนหรือหนาวเกินไป หรือไม่? และอย่างไร? • มีระบบระบายอากาศและแสงสว่างที่เพียงพอ หรือไม่? และอย่างไร? • มีความอับชื้นหรือมีปัญหาด้านกลิ่น หรือไม่? และอย่างไร?

การประเมินปัจจัยขั้นพื้นฐานเหล่านี้ เป็นจุดตั้งต้นของการป้องกันปัญหาด้านสุขภาพ ความรุนแรง และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในสถานที่ควบคุมตัว หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี การละเมิดสิทธิพื้นฐานก็อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจ

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

มิติที่ 2

การติดต่อกับบุคคลภายนอก

เป้าหมาย

ประเมินว่า ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถติดต่อกับบุคคลภายนอกได้อย่างเหมาะสม โปร่งใส และปลอดภัย เพื่อป้องกันการถูกปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร การถูกตัดขาดจากครอบครัว หรือการถูกละเมิดสิทธิในลักษณะปกปิด/ขาดการรับรู้

ประเด็น	เรื่องที่ควรพิจารณา
การได้รับการเยี่ยมจากญาติ	<ul style="list-style-type: none">มีระบบการเยี่ยมที่ชัดเจนและเอื้อต่อการติดต่อกับครอบครัวหรือไม่? และอย่างไร?มีความถี่ของการได้รับการเยี่ยมที่เหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร?มีการตั้งเงื่อนไขหรือสร้างข้อจำกัดเกินความจำเป็น โดยเฉพาะในกรณีเด็ก ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ได้รับโทษในระดับต่าง ๆ กัน หรือไม่? และอย่างไร?
การเข้าถึงทนายความ	<ul style="list-style-type: none">ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถติดต่อทนายความได้โดยสะดวก หรือไม่? และอย่างไร?ได้รับการชี้แจงสิทธิและมีโอกาสในการปรึกษาเป็นการส่วนตัวหรือไม่? และอย่างไร?
การติดต่อกับสถานทูต	<ul style="list-style-type: none">ในกรณีเป็นชาวต่างชาติ ได้รับอนุญาตให้ติดต่อสถานทูตของตนเองอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ หรือไม่? และอย่างไร?
การรับและส่งจดหมายหรือสิ่งของ	<ul style="list-style-type: none">มีระบบการส่งต่อจดหมายหรือสิ่งของระหว่างผู้ถูกควบคุมตัวกับบุคคลภายนอก หรือไม่? และอย่างไร?มีข้อจำกัดหรือการตรวจสอบที่ไม่สมเหตุผลหรือเกินความจำเป็น หรือไม่?

การติดต่อกับโลกภายนอกเป็นหนึ่งในกลไกการป้องกันการละเมิดสิทธิที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยหากบุคคลถูกตัดขาดจากภายนอกโดยไม่มีเหตุอันสมควร ความเสี่ยงต่อการทรมาน การบังคับให้สูญหาย หรือการปฏิบัติที่โหดร้ายจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

มิติที่ 3

มาตรการเชิงป้องกันทางกฎหมาย

เป้าหมาย

ประเมินว่า ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของตนอย่างครบถ้วน

ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
การแจ้งให้ทราบ ข้อกล่าวหา และสิทธิขั้นพื้นฐาน	<ul style="list-style-type: none">มีการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิขั้นพื้นฐานให้ผู้ถูกควบคุมตัว เช่น สิทธิในการไม่ให้การ สิทธิในการเข้าถึงทนาย หรือสิทธิในการติดต่อญาติทันทีที่ถูกควบคุมตัว หรือไม่? และอย่างไร?มีเอกสารบันทึก หรือหลักฐานที่ตรวจสอบได้ หรือไม่?
การเข้าถึง กระบวนการพิจารณาคดี อย่างเป็นธรรม	<ul style="list-style-type: none">มีความล่าช้าโดยไม่จำเป็นในการพิจารณาคดี หรือไม่? และอย่างไร?ผู้ถูกควบคุมตัวมีโอกาสได้เข้าร่วมในการพิจารณา และได้รับการชี้แจงขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเข้าใจ หรือไม่? และอย่างไร?
การเข้าถึงกลไกร้องเรียน และขอความช่วยเหลือ	<ul style="list-style-type: none">มีช่องทางการร้องเรียนอย่างปลอดภัยที่ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถเข้าถึงได้ หรือไม่? และอย่างไร?มีระบบตอบรับหรือพิจารณาข้อร้องเรียนอย่างเป็นทางการหรือไม่? และอย่างไร?ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับความช่วยเหลือด้านกฎหมายในกรณีจำเป็นหรือไม่? และอย่างไร?

การคุ้มครองทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ คือ กลไกเชิงป้องกันที่ช่วยลดความเสี่ยงต่อการถูกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม การละเมิดสิทธิ หรือการถูกควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจึงต้องให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมและความยุติธรรมในทุกขั้นตอนของการควบคุมตัว

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

มิติที่ 4

การดูแลด้านสุขภาพ

เป้าหมาย

ประเด็นว่า ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากล เช่น ข้อกำหนดคเนนเดลลา (Mandela Rules) ข้อกำหนดคกรุงทว (Bangkok Rules) และหลักการบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียม

ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
การเข้าถึงบริการทางการแพทย์	<ul style="list-style-type: none">• มีบุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์หรือพยาบาลประจำแบบทั่วไ ไป หรือแบบเฉพาะทางที่เหมาะสมกับภาวะทางสุขภาพของผู้ถูกควบคุมตัว หรือไม่?• หากมีอาการเจ็บป่วย สามารถเข้าถึงการรักษาจากสถานพยาบาลภายนอกได้โดยไม่ล่าช้า หรือไม่? และอย่างไร?• มีระบบและบันทึกการส่งตัว ที่ชัดเจน สามารถใช้ตรวจสอบย้อนกลับ หรือไม่? และอย่างไร?
การดูแลสุขภาพจิต	<ul style="list-style-type: none">• มีบริการให้คำปรึกษาหรือระบบสนับสนุนด้านจิตใจ หรือไม่? และอย่างไร?• ผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าหรือมีความเปราะบางทางจิต ได้รับการเฝ้าระวังและดูแลอย่างเหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร?
การป้องกันและรักษาโรคติดต่อ	<ul style="list-style-type: none">• มีมาตรการคัดกรองและป้องกันโรค เช่น วัณโรค เอชไอวี และโรคติดต่ออื่น ๆ หรือไม่? และอย่างไร?• มีแนวทางการแยกผู้ป่วย การส่งต่อ และการให้ข้อมูลด้านสุขภาพ หรือไม่? และอย่างไร?
การดูแลกลุ่มเปราะบางด้านสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none">• ผู้ที่มีความต้องการเฉพาะ เช่น สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้มีโรคประจำตัว ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร?• มีมาตรการรองรับและความเข้าใจต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มหรือไม่? และอย่างไร?

สุขภาพเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ดังนั้น การดูแลสุขภาพของผู้ถูกควบคุมตัวไม่ใช่ “การให้” แต่คือ “การเคารพสิทธิ” ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ

ของสถานที่ควบคุมตัวที่มีมาตรฐานและเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

มิติที่ 5

กิจกรรมและชีวิตประจำวัน

เป้าหมาย

ประเมินว่า ผู้ถูกควบคุมตัวมีสิทธิและโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเตรียมความพร้อมสำหรับการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
การพักผ่อน และการออกกำลังกาย	<ul style="list-style-type: none">มีการจัดสรรพื้นที่สำหรับการเดินเล่น ออกกำลังกาย หรือ กิจกรรมกลางแจ้ง หรือไม่? และอย่างไร?ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถใช้พื้นที่ดังกล่าวได้อย่างสม่ำเสมอหรือไม่? และอย่างไร?
กิจกรรมทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none">มีโอกาสด้านการเรียนรู้ หนังสือ พัฒนาทักษะด้านการศึกษา หรือกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ หรือไม่? และอย่างไร?มีการจัดกิจกรรมสำหรับผู้มีความต้องการพิเศษหรือไม่? และอย่างไร?
กิจกรรมทางศาสนา	<ul style="list-style-type: none">ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาได้อย่างเสรีหรือไม่? และอย่างไร?มีพื้นที่และโอกาสสำหรับการปฏิบัติศาสนกิจตามศรัทธาของตนเองหรือไม่? และอย่างไร?
กิจกรรมบำบัด และพัฒนาอาชีพ	<ul style="list-style-type: none">มีการจัดอบรมฝึกอาชีพ กิจกรรมบำบัด หรือกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างทักษะเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมแบบเปิด หรือไม่? และอย่างไร?กิจกรรมมีความหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของผู้ถูกควบคุมตัวแต่ละกลุ่ม หรือไม่? และอย่างไร?

การจัดให้มีกิจกรรมในชีวิตประจำวัน คือ การส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกาย ใจ และสังคมของผู้ถูกควบคุมตัว และเป็นก้าวสำคัญในการลดการกระทำผิดซ้ำ และสร้างโอกาสสำหรับการกลับคืนและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

มิติที่ 6

คุณภาพชีวิตและสวัสดิการของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

เป้าหมาย

ประเมินว่า เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ควบคุมตัวมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม มีสวัสดิการและการสนับสนุนที่เพียงพอ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมและการละเมิดสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว และส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานที่เคารพสิทธิมนุษยชน

ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
ภาระงานและสมดุลกับจำนวนบุคลากร	<ul style="list-style-type: none">เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานมีภาระงานที่หนักเกินไป หรือไม่? และอย่างไร?อัตราส่วนเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานต่อผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมหรือไม่? และอย่างไร?มีผลกระทบต่อความเครียด ความเหนื่อยล้า หรือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หรือไม่? และอย่างไร?
ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อสิทธิมนุษยชน	<ul style="list-style-type: none">เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน หลักการป้องกันการทรมาน และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร?การอบรมมีความต่อเนื่องและมีการประเมินผล หรือไม่? และอย่างไร?
สภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่	<ul style="list-style-type: none">มีมาตรการในการดูแลสุขภาพจิตของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน เช่น การให้คำปรึกษา การสนับสนุนทางจิตใจ หรือระบบการประเมินและติดตามสุขภาพจิตเชิงป้องกัน หรือไม่? และอย่างไร?มีนโยบาย หรือแนวปฏิบัติเพื่อลดภาวะเครียดจากการปฏิบัติงาน หรือไม่? และอย่างไร?

การเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกควบคุมตัวจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนต่อเมื่อเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานได้รับการดูแล ค้ำครอง และเสริมสร้างขีดความสามารถอย่างเหมาะสม

มิติที่ 7

ระบบรักษาความปลอดภัย ระเบียบ และวินัย

เป้าหมาย

ประเมินว่า สถานะที่ควบคุมตัวมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม สมดุลและไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกควบคุมตัว

ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
มาตรการที่นำมาใช้และความสมเหตุสมผล การได้สัดส่วน และความชอบด้วยกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none">มาตรการควบคุมตัวมีความจำเป็น สมเหตุสมผล และเคารพศักดิ์ศรีของผู้ถูกควบคุมตัว หรือไม่? และอย่างไร?มีการใช้อุปกรณ์หรือวิธีการที่ไม่เหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร?
การป้องกันการใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ	<ul style="list-style-type: none">มีการใช้กำลังอย่างเกินจำเป็น หรือการปฏิบัติที่รุนแรงโดยไม่จำเป็นต่อสถานการณ์ หรือไม่? และอย่างไร?เจ้าหน้าที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนการใช้อำนาจอย่างเหมาะสม หรือไม่? และอย่างไร?
การใช้มาตรการควบคุมพิเศษ และ/หรือการขังเดี่ยว	<ul style="list-style-type: none">มีการใช้มาตรการขังเดี่ยวโดยไม่จำเป็น หรือไม่? และอย่างไร?การขังเดี่ยวมีระยะเวลาที่เหมาะสม เป็นไปตามกฎหมาย และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างรัดกุม หรือไม่? และอย่างไร?
การเฝ้าระวังความรุนแรงระหว่างผู้ถูกควบคุมตัว	<ul style="list-style-type: none">มีมาตรการป้องกันการทำร้ายกันเองระหว่างผู้ถูกควบคุมตัวหรือไม่? และอย่างไร?เจ้าหน้าที่มีระบบการตรวจสอบ ความเสี่ยง และการแยกผู้ถูกควบคุมตัวในกรณีจำเป็น หรือไม่? และอย่างไร?

ระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี ไม่ได้หมายถึงการควบคุมอย่างเข้มงวดเท่านั้น แต่ต้องเป็นระบบที่เคารพศักดิ์ศรีของทุกคนในสถานที่ควบคุมตัว และสร้างความมั่นคงร่วมกันอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

มิติที่ 8

กลไกและมาตรการป้องกันการทรمان

เป้าหมาย

ประเมินว่า สถานที่ควบคุมตัวมีมาตรการที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างจริงจังในการป้องกันการทรمان และการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ที่สุดของผู้ถูกควบคุมตัว

ประเด็น	เรื่องที่ต้องพิจารณา
การป้องกัน การซ้อมทรมานและการบังคับให้รับสารภาพ	<ul style="list-style-type: none"> มีระบบป้องกันและตรวจสอบการซ้อมทรมาน หรือการบังคับให้ผู้ถูกควบคุมตัว รับสารภาพ หรือไม่? และอย่างไร? มีแนวทางการปฏิบัติและการกำกับดูแลที่ชัดเจน หรือไม่? และอย่างไร?
กลไกตรวจสอบอิสระภายในสถานที่ควบคุมตัว	<ul style="list-style-type: none"> มีช่องทางร้องเรียนที่ปลอดภัย เป็นความลับ และเข้าถึงได้จริงหรือไม่? และอย่างไร? มีการดำเนินการสอบสวนข้อร้องเรียนอย่างรวดเร็ว และมีความเป็นกลาง หรือไม่? และอย่างไร?
การอบรมเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันการทรمان	<ul style="list-style-type: none"> เจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกอบรมด้านสิทธิมนุษยชน การป้องกันการทรمانและการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวอย่างเคารพศักดิ์ศรีหรือไม่? และอย่างไร? มีการประเมินผลการอบรมอย่างต่อเนื่อง หรือไม่? และอย่างไร?

การมีมาตรการป้องกันการทรمانที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยลดความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ยังสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้ถูกควบคุมตัว เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่กำกับดูแล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของระบบการบริหารสถานที่ควบคุมตัวที่โปร่งใส และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวก สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะผู้ปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมให้รวดเร็ว และมีมาตรฐานเดียวกัน จึงได้นำเสนอแบบบันทึกข้อมูลและเอกสารตรวจเยี่ยม พร้อมตัวอย่างแบบสัมภาษณ์และแนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังนี้

ตัวอย่างแบบบันทึกข้อมูลและเอกสารการตรวจเยี่ยม

แบบบันทึกข้อมูลและเอกสารการตรวจเยี่ยม คือ เครื่องมือหลักที่ช่วยในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นระบบ ครอบคลุมประเด็นสำคัญ และลดความเสี่ยงในการตกหล่นของข้อมูลที่เป็นในการวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะการมีเครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน จะช่วยให้การทำงานของคณะผู้ตรวจเยี่ยมมีความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกัน และสามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทแบบ	รายละเอียดการใช้
หนังสือแจ้งการตรวจเยี่ยม	สำหรับการแจ้งล่วงหน้าถึงสถานที่เป้าหมาย ในกรณีที่มิใช่การตรวจเยี่ยมแบบไม่แจ้งล่วงหน้า เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนโดยสังเขป
แบบบันทึกข้อมูลประเด็นสำคัญในการตรวจเยี่ยม	เครื่องมือหลักที่ช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมทั้ง 8 มิติ เช่น สภาพความเป็นอยู่ ระบบร้องเรียน การป้องกันการทรมาน ฯลฯ
แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์	สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัวและเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน
แบบบันทึกข้อมูลการสังเกตการณ์	สำหรับจดบันทึกรายละเอียดที่สังเกตเห็นได้โดยตรงระหว่างการสำรวจพื้นที่
แบบสรุปผลข้อมูลและข้อเสนอแนะเบื้องต้น	ใช้สรุปข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเบื้องต้นเพื่อการประชุมปิด (closing meeting) หลังตรวจเยี่ยมเสร็จสิ้น

หมายเหตุ

แบบฟอร์มทุกฉบับสามารถปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานที่ได้ตามความจำเป็น เพื่อให้การตรวจเยี่ยมมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทจริงมากที่สุด

เข้าสู่เอกสารตัวอย่างแบบบันทึกข้อมูลและเอกสาร
การตรวจเยี่ยมได้จาก

www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines
และดาวน์โหลดไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ได้ที่ QR Code

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์และแนวคำถาม

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญในการตรวจเยี่ยม
เชิงป้องกัน เพื่อทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงภายในสถานที่ควบคุมตัว
ซึ่งเป็นหน่วยรับตรวจ จากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งการมี
แนวทางการคำถามมาตรฐานจะช่วยให้การสัมภาษณ์มีทิศทาง ครอบคลุม
ประเด็นสำคัญ และสามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างหน่วยรับตรวจได้
อย่างเป็นระบบ

กลุ่มเป้าหมายและประเด็นหลักในการสัมภาษณ์

ผู้ถูกควบคุมตัว

- การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ อาทิ การร้องเรียน การติดต่อญาติ การพบปะ /ปรึกษาทนายความ และ/หรือสถานทูตในประเทศที่ผู้ถูกควบคุมตัว
ถือสัญชาติ เป็นต้น
- การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน อาทิ การใช้กำลัง การละเมิด
สิทธิ การเคารพศักดิ์ศรี เป็นต้น
- ประสบการณ์ในการร้องเรียน และผลลัพธ์ของการร้องเรียน

เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

- ภาระงานและสภาพการทำงาน เช่น จำนวนเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานต่อผู้ถูกควบคุมตัว และความเครียดในการทำงาน เป็นต้น
- ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เช่น การฝึกอบรมที่ได้รับ การปฏิบัติตามหลักสิทธิ เป็นต้น
- ความท้าทายและอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน
- ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงาน การดูแลผู้ถูกควบคุมตัว และการดูแลสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

ผู้บริหารสถานที่ควบคุมตัว

- นโยบายและมาตรการภายในเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- ความพร้อมในการรองรับการตรวจเยี่ยมและการให้ข้อมูล
- การดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะที่ผ่านมา และความเห็นต่อข้อเสนอแนะเหล่านั้น

เข้าดูเอกสารตัวอย่างแบบสัมภาษณ์และแนวคำถามได้จาก

www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines

และดาวน์โหลดไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ได้ที่ QR Code

ส่วนที่ 5

8 มิติหลัก (Core Themes)
ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จาก "คู่มือ" ผู้ "ตรวจมือ" เพื่อป้องกันกรรณการปนเปื้อนสู่ผู้บริโภค

ส่วนที่หก

: กระบวนการ ตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันตามแนวทางในคู่มือฉบับนี้ มิได้ยึดติดกับรูปแบบหรือขั้นตอนที่ตายตัว แต่เปิดกว้างสำหรับการปรับประยุกต์ตามสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เหมาะสมที่สุดกับสภาพความเป็นจริงในแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

หลักสำคัญ 3 ประการ ที่นำมาใช้กับกระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันได้แก่

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพ มิได้หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการตรวจเยี่ยมในพื้นที่หรือหน่วยรับตรวจเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการและการเตรียมการอย่างละเอียดและรอบคอบ การปฏิบัติภาคสนามที่ได้มาตรฐาน และการสรุปผลการปฏิบัติงาน ทั้งในเชิงรายละเอียด/ข้อค้นพบในแต่ละหน่วยรับตรวจและเชิงภาพรวม หรือนโยบาย รวมถึงติดตามผล และขับเคลื่อนการดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ทั้งระบบ แบ่งเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่

ซึ่งกระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ทั้ง 3 ช่วง มีความสำคัญและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด โดยการเตรียมการที่ดี จะช่วยวางพื้นฐานให้การตรวจเยี่ยมภาคสนามมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติภาคสนามที่รอบคอบ จะทำให้การเก็บข้อมูลมีความครบถ้วน และการจัดทำรายงานและข้อเสนอแนะที่ชัดเจน จะนำไปสู่การพัฒนาสถานที่ควบคุมตัวที่เป็นจริง กระบวนการทั้ง 3 ช่วง มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การคัดเลือกสถานที่เป้าหมาย

หลักคิดในการคัดเลือก: การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ควรมีการคัดเลือกสถานที่เป้าหมายที่เป็นระบบ โปร่งใส และใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน โดยคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ ดังนี้

o สถานที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการละเมิดสิทธิ

เช่น สถานที่ที่มีความแออัดเกินมาตรฐาน สถานที่ที่มีประวัติการร้องเรียน หรือสถานที่ที่มีผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ หรือคนพิการ

o สถานที่ที่ยังไม่เคยได้รับการตรวจเยี่ยมมาก่อน

เพื่อให้การตรวจเยี่ยมครอบคลุมสถานที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และลดโอกาสการละเลย

o สถานที่ที่เคยได้รับข้อเสนอแนะแล้ว

เพื่อดำเนินการตรวจเยี่ยมติดตามผล ว่ามีการนำข้อเสนอแนะไปปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างเกณฑ์การคัดเลือกสถานที่เป้าหมาย

เกณฑ์	ตัวอย่างสถานที่
สถานที่ที่มีข้อร้องเรียนจำนวนมาก	เรือนจำขนาดใหญ่ สถานที่ตำรวจที่มีคดีสำคัญ
สถานที่ที่มีสภาพแออัด	เรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังเกินกว่าความจุที่กำหนด
สถานที่ที่มีผู้ถูกควบคุมตัวกลุ่มเปราะบาง	สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานกักกันเด็กต่างดาว สถานพักฟื้นผู้สูงอายุ ที่มีการควบคุมการเข้าออก

การกำหนดเป้าหมายการตรวจเยี่ยมอย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล เป็นก้าวแรกของกระบวนการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ และช่วยให้การใช้ทรัพยากรในการตรวจเยี่ยมเกิดประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนสูงสุด

ขั้นตอนที่ 2: การศึกษาข้อมูลล่วงหน้า

ความสำคัญของการศึกษาข้อมูลล่วงหน้า: การเตรียมตัวที่ดีที่สุดเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันมีความลึกซึ้ง ตรงประเด็น และได้รับความไว้วางใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การทำความเข้าใจบริบทเฉพาะของสถานที่ที่จะตรวจเยี่ยม ช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถวางแผน กำหนดประเด็นเน้น และปรับกระบวนการตรวจเยี่ยมให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลที่ควรรวบรวมล่วงหน้า

ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
ข้อมูลทั่วไปของสถานที่	ข้อมูลจากหน่วยงานกำกับดูแล เช่น ประเภทของสถานที่ อำนาจหน้าที่ ภารกิจหลัก
ข้อมูลจำนวนผู้ถูกควบคุมตัว	รายงานสถิติล่าสุด เช่น จำนวนผู้ต้องขัง การกระจายตัว กลุ่มเปราะบาง
ข้อมูลข้อร้องเรียนที่ผ่านมา	ฐานข้อมูลการร้องเรียนของสำนักงาน กสม. หรือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
ข้อมูลจากการตรวจเยี่ยม ครั้งก่อน	รายงานการตรวจเยี่ยมที่ผ่านมา ข้อเสนอแนะ และผลการดำเนินการติดตามผล

การศึกษาข้อมูลล่วงหน้าไม่เพียงแต่ทำให้การตรวจเยี่ยมมีประสิทธิภาพ แต่ยังสะท้อนความตั้งใจจริง และความเคารพต่อสถานที่ควบคุมตัวและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความร่วมมือและการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 3: การประสานงานเบื้องต้น

หลักการสำคัญ: การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันควรมีการประสานงานล่วงหน้าอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ลดความตึงเครียด และป้องกันความเข้าใจผิดเกี่ยวกับบทบาทของคณะผู้ตรวจเยี่ยม โดยทั่วไปการแจ้งล่วงหน้าถือเป็นแนวทางมาตรฐานในการส่งเสริมความโปร่งใส แต่ทั้งนี้ ในบางกรณีที่มีข้อมูลเชิงลึกซึ่งระบุถึงความเสี่ยงหรือการละเมิดสิทธิอย่างรุนแรงที่กำลังเกิดขึ้นในสถานที่ควบคุมตัว โดย OPCAT กำหนดให้กลไกที่จัดตั้งขึ้น (อาทิ NPM) **สามารถทำการตรวจเยี่ยมแบบไม่แจ้งล่วงหน้า (Unannounced Visit)** ซึ่งในบางกรณีก็มีการปรับใช้ในลักษณะที่เป็น การแจ้งเป็นช่วงเวลา โดยไม่ระบุวันเวลาการเข้าตรวจเยี่ยมที่ชัดเจน เป็นลักษณะของ **การตรวจเยี่ยมแบบกึ่งการบอกแจ้งล่วงหน้า (Semi-Unannounced Visit)**

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

ขั้นตอนการประสานงานเบื้องต้น

1. ส่งหนังสือแจ้งล่วงหน้าอย่างเป็นทางการ

ส่งหนังสือจากสำนักงาน กสม. ไปยังหน่วยงานที่กำลังกำกับดูแลสถานที่ควบคุมตัวและสถานที่เป้าหมาย โดยระบุวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการอย่างชัดเจน

2. ชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทาง และขอบเขตการตรวจเยี่ยม

จัดเตรียมข้อมูลชี้แจงเพิ่มเติมหากมีการประชุมหรือการสื่อสารเบื้องต้น เพื่อให้หน่วยงานเป้าหมายเข้าใจบทบาทของคณะผู้ตรวจเยี่ยม และเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินการในลักษณะสร้างสรรค์

3. ขอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่

รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็น เช่น จำนวนผู้ถูกควบคุมตัวจำแนกตามกลุ่มเพศ อายุ หรือกลุ่มเปราะบาง จำนวนเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน ฯลฯ เพื่อใช้วางแผนการตรวจเยี่ยมอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กำหนดผู้ประสานงานหลัก (Focal Point)

แต่งตั้งผู้ประสานงานหลักจากทั้งฝ่ายสำนักงาน กสม. และฝ่ายสถานที่เป้าหมาย หรือหน่วยรับตรวจ (โดยอาจจะกำหนดทั้งกับหน่วยกำกับดูแลหน่วยรับตรวจ และ/หรือหน่วยรับตรวจ) เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน และแก้ไขปัญหาเบื้องต้น

การประสานงานเบื้องต้นที่ดีจะวางรากฐานของความไว้วางใจ ความโปร่งใส และความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์อันเป็นหัวใจสำคัญของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพและส่งผลในระยะยาว

ขั้นตอนที่ 4: การจัดทำแผนการตรวจเยี่ยม

ความสำคัญของการวางแผนการตรวจเยี่ยม: การจัดทำแผนการตรวจเยี่ยมที่ชัดเจนและรัดกุม เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินการกิจตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ราบรื่น และสามารถปรับตัวตามสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบสำคัญของแผนการตรวจเยี่ยม

องค์ประกอบ	รายละเอียดที่ควรระบุในแผน
วัตถุประสงค์การตรวจเยี่ยม	เช่น เน้นการตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ หรือมาตรการป้องกันการทรمان
ขอบเขตการตรวจเยี่ยม	กำหนดพื้นที่หรืออาคารที่ต้องเข้าตรวจ เช่น ห้องซังเดี่ยว สถานพยาบาลภายใน ห้องพบปะญาติ หรือทนายความ
คณะผู้ตรวจเยี่ยม	ระบุนายชื่อสมาชิกคณะผู้ตรวจเยี่ยม และบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน
เครื่องมือที่ใช้	เช่น แบบสอบถาม แนวทางการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์
กำหนดการเบื้องต้น	กำหนดวัน เวลา และขั้นตอนการดำเนินการคร่าว ๆ
การแบ่งงานในคณะผู้ตรวจเยี่ยม	กำหนดบทบาทหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การตรวจสอบเอกสาร ฯลฯ
มาตรการความปลอดภัย	วางแผนการป้องกันความเสี่ยง ทั้งต่อคณะผู้ตรวจเยี่ยมและต่อผู้ถูกควบคุมตัว

ตัวอย่างแผนการตรวจเยี่ยมแบบย่อ

วัน/เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
วันแรก/ช่วงเช้า	ประชุมชี้แจงกับผู้บริหารสถานที่	หัวหน้าคณะตรวจเยี่ยม
วันแรก/ช่วงบ่าย	สำรวจพื้นที่และสังเกตการณ์	คณะผู้ตรวจเยี่ยมทั้งหมด
วันที่สอง/ช่วงเช้า	สัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว	คณะผู้ตรวจเยี่ยม ชุดย่อย ก
วันที่สอง/ช่วงเช้า	สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน	คณะผู้ตรวจเยี่ยม ชุดย่อย ข
วันที่สอง/ช่วงเช้า	ภารกิจเฉพาะอื่น ๆ	คณะผู้ตรวจเยี่ยม ชุดย่อย ค และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม
วันที่สอง/ช่วงบ่าย	ประชุมและจัดทำรายงานสรุปข้อค้นพบจากการตรวจเยี่ยม	เฉพาะคณะผู้ตรวจเยี่ยม
วันที่สาม	ประชุมสรุปเบื้องต้นกับสถานที่/หน่วยรับตรวจ	หัวหน้าคณะตรวจเยี่ยม โดยการสนับสนุนของคณะฯ

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จุดเน้นพิเศษในการเตรียมการ

๐ กำหนดประเด็นเน้นเฉพาะ

เช่น สถานการณ์และคุ้มครองเด็กและเยาวชน เน้นการปฏิบัติต่อเด็ก สถานักกันคนต่างตัว เน้นสุขอนามัยและการสื่อสารข้ามภาษา เป็นต้น

๐ เตรียมเอกสารอ้างอิง

เช่น กฎหมาย มาตรฐานสิทธิมนุษยชน หรือตราสารระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวทางคำวินิจฉัยต่อประเด็น โดยกลไกกระบวนการ ยุติธรรม และ/หรือ กสม. เพื่อใช้ประกอบการอธิบายและอ้างอิง

๐ เตรียมแผนสำรอง

เช่น การเปลี่ยนรูปแบบการเก็บข้อมูล กรณีผู้ถูกควบคุมตัวปฏิเสธ การสัมภาษณ์ หรือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินภายในสถานที่ควบคุมตัวระหว่างการตรวจเยี่ยม

การวางแผนอย่างรอบคอบตั้งแต่ต้น คือ เครื่องมือสำคัญในการลดความเสี่ยง เพิ่มความน่าเชื่อถือของคณะผู้ตรวจเยี่ยม และทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 5: การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์

ความสำคัญของการเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์: การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนการตรวจเยี่ยม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสนับสนุนให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครบถ้วน และมีความน่าเชื่อถือ การขาดเครื่องมือที่จำเป็นอาจทำให้ข้อมูลบางส่วนสูญหาย หรือทำให้ขั้นตอนการตรวจเยี่ยมไม่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์

ประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ควรเตรียม

ประเภท	รายการตัวอย่าง
เครื่องมือบันทึกข้อมูล	สมุดบันทึก ปากกา คอมพิวเตอร์สำหรับบันทึกข้อมูลตามความเหมาะสม
แบบบันทึกข้อมูลและเอกสาร	แบบบันทึกข้อมูล รายการตรวจสอบ (checklist) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อสังเกต และแบบบันทึกผลการประชุม
อุปกรณ์สนับสนุนการสัมภาษณ์	เครื่องบันทึกเสียง หากได้รับอนุญาตและต้องขอความยินยอมจากผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้า หรือแบบบันทึกผลการสัมภาษณ์แบบเขียน
เอกสารอ้างอิง	กฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อกำหนดแมนเดลา (Mandela Rules) ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) กฎหมายภายในประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล	หน้ากากอนามัย เจลล้างมือ อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลตามสถานการณ์ เช่น กรณีมีโรคติดต่อระบาด
เครื่องมือสื่อสาร	โทรศัพท์มือถือ วิทยุสื่อสาร หรือช่องทางการติดต่อระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยมที่ได้รับอนุญาต และ/หรือบอกกล่าวให้หน่วยรับตรวจได้ทราบล่วงหน้าก่อนการใช้งาน

แนวทางในการจัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์

๐ **จัดทำบัญชีรายการอุปกรณ์** เพื่อตรวจสอบการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเพื่อป้องกันการตกหล่น

๐ **กำหนดผู้รับผิดชอบ** การจัดเตรียมและตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือในคณะผู้ตรวจเยี่ยม

๐ **ทดสอบการทำงานของอุปกรณ์ที่ต้องใช้ล่วงหน้า** เช่น การบันทึกข้อมูลในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือการทำงานของเครื่องมือบันทึกเสียง (ตามที่ได้ประสานและได้รับอนุญาตให้นำเข้าสถานที่นั้น ๆ ก่อน)

๐ **เตรียมแผนอุปกรณ์สำรอง** ในกรณีที่เกิดเหตุขัดข้องระหว่างการปฏิบัติงาน

การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์อย่างครบถ้วน ไม่เพียงแต่ช่วยสนับสนุนการเก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของคณะผู้ตรวจเยี่ยม ในสายตาของสถานที่เป้าหมายและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

2

การตรวจเยี่ยม ภาคสนาม (On-site Visit)

ประกอบด้วย 8 ขั้นตอนหลัก

- ขั้นตอนที่ 1: การประชุมชี้แจงก่อนตรวจเยี่ยม (Opening Meeting)
- ขั้นตอนที่ 2: การเดินสำรวจสถานที่ (Walkthrough)
- ขั้นตอนที่ 3: การสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว
- ขั้นตอนที่ 4: การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน
- ขั้นตอนที่ 5: การตรวจสอบเอกสารและระบบงาน
- ขั้นตอนที่ 6: การสังเกตสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ (Observation)
- ขั้นตอนที่ 7: การประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม
- ขั้นตอนที่ 8: การประชุมสรุปผลเบื้องต้นกับหน่วยรับผิดชอบ (Closing Meeting)

ภายหลังจากการเตรียมการอย่างรอบคอบ การดำเนินการตรวจเยี่ยมภาคสนาม (On-site Visit) ถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เพราะเป็นขั้นตอนที่คณะผู้ตรวจเยี่ยมจะได้สัมผัสสถานที่จริง เก็บข้อมูลจากประสบการณ์ตรง และประเมินสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการภายในสถานที่ควบคุมตัวอย่างรอบด้าน

การตรวจเยี่ยมภาคสนามประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ดังนี้

- การสังเกตการณ์สภาพแวดล้อม
- การพูดคุยและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานและผู้ถูกควบคุมตัว
- การตรวจสอบเอกสารและระบบการบริหารจัดการภายใน

ความสำเร็จของการตรวจเยี่ยมภาคสนาม มิได้ขึ้นอยู่กับ การ “**ตรวจให้ครบ**” หรือ “**เก็บข้อมูลตามรายการ (Checklist)**” เท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับทักษะและประสบการณ์ของคณะผู้ตรวจเยี่ยม ในการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างตรงไปตรงมา และดำเนินการตรวจเยี่ยมด้วยความเคารพศักดิ์ศรีของทุกคนที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ดี คือ การเก็บข้อมูลเชิงลึกด้วยมุมมองแห่งความเข้าใจ ไม่ใช่การค้นหาความผิดเพียงอย่างเดียว

ขั้นตอนที่ 1: การประชุมชี้แจงก่อนตรวจเยี่ยม (Opening Meeting)

บทบาทของการประชุมชี้แจง: การประชุมชี้แจงก่อนตรวจเยี่ยม (Opening Meeting) เป็นขั้นตอนสำคัญในการวางรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยมกับเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารสถานที่ควบคุมตัวเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ความโปร่งใส และความไว้วางใจซึ่งกันและกันตลอดกระบวนการตรวจเยี่ยม

วัตถุประสงค์ของการประชุมชี้แจง

- **สร้างความเข้าใจที่ตรงกัน** เกี่ยวกับเป้าหมายและวิธีการตรวจเยี่ยม
- **ลดความกังวล ความเข้าใจผิด หรือทัศนคติด้านลบ** เกี่ยวกับบทบาทของคณะผู้ตรวจเยี่ยมและลดปัญหาท่าทีระหว่างกัน
- **วางกรอบความร่วมมือที่ชัดเจน** ระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยม และหน่วยรับตรวจ

เนื้อหาที่ควรชี้แจง	รายละเอียด
วัตถุประสงค์ของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	เน้นการป้องกันและการส่งเสริม ไม่ใช่การจับผิด การตรวจเรื่องร้องเรียน หรือการดำเนินคดีแต่อย่างใด
ขอบเขตการตรวจเยี่ยม	ระบุพื้นที่ที่ต้องเข้าตรวจสอบ และระยะเวลาการดำเนินการโดยประมาณ
วิธีการเก็บข้อมูล	เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การตรวจสอบเอกสาร โดยยึดหลักเคารพสิทธิและศักดิ์ศรี
การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล	อธิบายมาตรการปกป้องข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล และการรักษาความลับของข้อมูลที่ได้จากการตรวจเยี่ยม
ช่องทางสื่อสารระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยมและหน่วยรับตรวจ	ระบุผู้ประสานงานหลัก (Focal Point) ทั้งสองฝ่าย และวิธีการติดต่อประสานงานระหว่างการตรวจเยี่ยม

การประชุมชี้แจงก่อนตรวจเยี่ยมถือเป็นโอกาสสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจ ลดอคติ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพและเคารพศักดิ์ศรีของทุกฝ่าย

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

ขั้นตอนที่ 2: การเดินสำรวจสถานที่ (Walkthrough)

ความสำคัญของการเดินสำรวจ: การเดินสำรวจสถานที่ (Walkthrough) เป็นขั้นตอนสำคัญในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เพราะช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถประเมินสภาพแวดล้อมจริง อ่านบริบทของสถานที่ และตรวจพบปัจจัยเสี่ยงที่อาจไม่ปรากฏอยู่ในเอกสารหรือข้อมูลทางการ

จุดเน้นในการสำรวจ

- **สภาพแวดล้อมทางกายภาพ** เช่น ความสะอาด ความแออัด ความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ภายในหน่วยรับตรวจ
- **โครงสร้างและการใช้พื้นที่** เช่น การจัดวางพื้นที่ ห้องซัง ห้องน้ำ / ห้องสุขา ห้องพยาบาล โรงอาหาร ลานออกกำลังกาย ฯลฯ มีความเหมาะสมหรือไม่ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นไปอย่างปลอดภัยหรือไม่
- **สัญญาณเชิงวัฒนธรรมองค์กร** สังเกตบรรยากาศทั่วไป เช่น ความตึงเครียด ความเกรงกลัว หรือการตอบสนองของผู้ถูกควบคุมตัว และปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

เทคนิคสำคัญ	แนวทางที่ควรนำมาปรับใช้
เดินสำรวจอย่างเป็นระบบ	ใช้แบบเก็บข้อมูล (Checklist) หรือแผนผังสถานที่ช่วยในการเดินสำรวจ เพื่อลดการตกหล่นข้อมูลสำคัญ
สังเกตทั้ง “สิ่งที่เห็น” และ “สิ่งที่ขาดหายไป”	อย่าสังเกตเพียงสิ่งที่มียู่ แต่ให้ใส่ใจถึงสิ่งที่ควรมีแต่กลับไม่มี เช่น มุมสุขภาพ ห้องแยกกลุ่มเปราะบาง การจัดการบริเวณจุดลับตา ฯลฯ
สอบถามเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบการสังเกต	ใช้การสอบถามสั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจบริบทหรือข้อจำกัดเฉพาะของสถานที่นั้นอย่างรอบด้าน

การเดินสำรวจที่ดี ต้องใช้ทั้ง “สายตา” เพื่อสังเกต และ “หัวใจ” เพื่อเข้าใจบริบทของสถานที่และผู้คน ไม่ใช่เพียงการเก็บข้อมูลเชิงเทคนิค แต่เป็นการอ่านสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรอย่างลึกซึ้ง

ขั้นตอนที่ 3: การสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว

บทบาทของการสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว: การสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัวเป็นขั้นตอนสำคัญในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เพราะเป็นโอกาสที่คณะผู้ตรวจเยี่ยมจะได้รับฟังข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง และสามารถตรวจสอบได้ว่าสิทธิพื้นฐานได้รับการเคารพและคุ้มครองอย่างเพียงพอหรือไม่

เป้าหมายของการสัมภาษณ์

- **เข้าใจ “เสียงจริง”** ของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง
- **ตรวจสอบ** ว่าผู้ถูกควบคุมตัวได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายอย่างครบถ้วนหรือไม่
- **ประเมินบรรยากาศ** ความกลัวหรือแรงกดดันที่อาจมีอยู่ภายในสถานที่ควบคุมตัว

หลักที่ควรนำมาใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัว	รายละเอียด
สมัครใจ ไม่มีการบังคับ	ผู้ถูกควบคุมตัวต้องยินยอมให้สัมภาษณ์โดยเสรี และสามารถปฏิเสธการขอสัมภาษณ์ได้โดยไม่มีผลกระทบ
การพูดคุยส่วนตัว (Private Interview)	ดำเนินการในสถานที่ที่เหมาะสม ไม่มีเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานอยู่ร่วมขณะสัมภาษณ์ และทักถามสร้างความเป็นกันเอง รวมถึงความไว้วางใจ
เคารพศักดิ์ศรีและความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล	ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย การรักษาความลับ และการไม่ตั้งคำถามในลักษณะที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ถูกควบคุมตัว

ประเด็นคำถามหลักที่ควรสอบถาม

- **สภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน** เช่น ที่พัก อาหาร สุขภาพ
- **การเข้าถึงบริการทางสุขภาพ** และช่องทางการร้องเรียนเมื่อมีปัญหา
- **ประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน** เช่น การใช้กำลังเกินกว่าเหตุ หรือการเลือกปฏิบัติ
- **การติดต่อกับครอบครัว ทนายความ หรือสถานทูต** ในกรณีเป็นชาวต่างชาติ

การสัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัวที่ดี ไม่ใช่การสอบสวน แต่คือการฟังด้วยความเคารพ เข้าใจ และพร้อมนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาใช้เพื่อป้องกันการทรมานและพัฒนาสิทธิมนุษยชนในสถานที่ควบคุมตัวนั้น ๆ อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 4: การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน

บทบาทของการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน: การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมเข้าใจระบบงานจริง มุมมองจากเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน และข้อจำกัดที่อาจมีอยู่ภายในสถานที่ควบคุมตัว ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงเชิงโครงสร้าง และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมกับบริบทจริง

เป้าหมาย

- **เข้าใจระบบงาน** กระบวนการทำงานจริง และข้อจำกัดจากมุมมองของเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน
- **สร้างการมีส่วนร่วม** และเปิดพื้นที่ให้เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานได้เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์ตรง

เทคนิคในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน	รายละเอียด
ใช้คำถามปลายเปิด	เพื่อให้เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานสะท้อนความคิดเห็น ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะได้อย่างเต็มที่
ตั้งคำถามเชิงบวก	เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงพัฒนา เช่น หากต้องการพัฒนาระบบให้ดีขึ้น ท่านคิดว่าควรเริ่มจากอะไร
เปิดโอกาสให้สะท้อนปัญหาและข้อจำกัด	ฟังอย่างตั้งใจโดยไม่ตัดสิน เปิดพื้นที่ให้เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานพูดถึงอุปสรรคหรือความท้าทายที่เผชิญอยู่

การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานอย่างให้เกียรติและเปิดกว้างไม่เพียงแต่ทำให้ได้ข้อมูลเชิงระบบที่สำคัญ แต่ยังช่วยสร้างความร่วมมือและทำให้ข้อเสนอแนะที่ได้มีโอกาสนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5: การตรวจสอบเอกสารและระบบงาน

บทบาทของการตรวจเอกสาร: การตรวจสอบเอกสารและระบบงานเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถประเมินได้ว่า สถานที่ที่ควบคุมตัวมีการบริหารจัดการอย่างไรโปร่งใส เป็นระบบ และเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงหรือไม่ เอกสารเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนทั้งนโยบายในทางทฤษฎีและการปฏิบัติจริงในสถานที่นั้น

เอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน	รายละเอียด
ทะเบียนผู้ถูกควบคุมตัว	รายชื่อผู้ถูกควบคุมตัว ทะเบียนการรับตัว/แรกรับ บันทึกการเข้าออก และสถานะปัจจุบัน
บันทึกการใช้มาตรการหรือการลงโทษ	เช่น การพิจารณาโทษวินัย การขังเดี่ยว การใช้กำลัง การใช้เครื่องพันธนาการ
บันทึกการรักษาพยาบาล	การเข้ารับการรักษา บันทึกการเจ็บป่วย หรือการบาดเจ็บ
บันทึกการร้องเรียนและการจัดการข้อร้องเรียน	การรับเรื่องร้องเรียน ขั้นตอนการดำเนินการ และผลการแก้ไขปัญหา

จุดเน้นในการตรวจเอกสารและระบบงาน

- **ความถูกต้อง ครบถ้วน** และมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- **ความโปร่งใส** และสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้
- **ความสอดคล้อง** ระหว่างข้อมูลในเอกสาร กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์จริง

เอกสารมีใช้เพียงแค่ตัวเลขหรือข้อมูล แต่เป็นภาพสะท้อน “วัฒนธรรมองค์กร” และ “ความโปร่งใสในการบริหารจัดการ” ของสถานที่ที่ควบคุมตัว ดังนั้น การตรวจสอบอย่างรอบคอบจึงมีบทบาทสำคัญในการประเมินปัจจัยเสี่ยง และการพัฒนามาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในเชิงระบบ

ขั้นตอนที่ 6: การสังเกตสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ (Observation)

บทบาทของการสังเกต: การสังเกตสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ เป็นหนึ่งในวิธีการสำคัญในการเก็บข้อมูลเชิงลึกในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เพราะบางครั้งข้อมูลที่สำคัญที่สุดไม่ได้อยู่ในเอกสารหรือคำพูด แต่ปรากฏอยู่ในบรรยากาศ สีหน้า ท่าทาง และปฏิกริยาของบุคคลในสถานที่ควบคุมตัว

สิ่งที่ควรสังเกต

○ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ และผู้ถูกควบคุมตัว

สังเกตลักษณะการปฏิสัมพันธ์ เช่น การสื่อสาร การแสดงออกความเป็นกันเอง หรือความตึงเครียดระหว่างทั้งสองฝ่าย

○ บรรยากาศความกลัว ความเกรงใจ หรือความตึงเครียด

สังเกตความรู้สึกโดยรวมในพื้นที่ เช่น ความกดดัน ความเยียบปิดปกติหรือบรรยากาศของความไม่ไว้วางใจ

○ ปฏิกริยาของผู้ถูกควบคุมตัวเมื่อพบเห็นคณะผู้ตรวจเยี่ยม

เช่น มีการหลบสายตา พยายามหลีกเลี่ยงการพูดคุย หรือแสดงออกอย่างไม่เป็นธรรมชาติหรือไม่

○ สัญญาณทางกายภาพ

เช่น ร่องรอยบาดแผลที่น่าสงสัย อาการป่วยซ้ำซาก หรือการขาดการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน

เทคนิคการสังเกต

สังเกตภาษากาย
และบรรยากาศแฝง

จดบันทึกอย่างละเอียด
และเป็นกลาง

ใช้การสังเกต
ประกอบข้อมูลอื่น ๆ

รายละเอียด

ใส่ใจท่าที ท่าทาง สีหน้า อารมณ์ และบรรยากาศในพื้นที่ ไม่จำกัด
เพียงคำพูดหรือการจัดพื้นที่ภายนอก

บันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นจริง โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัว หรือ
การตีความเกินข้อเท็จจริง

เปรียบเทียบการสังเกตกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เอกสาร และ
บริบทของสถานที่ เพื่อให้ได้ภาพรวมที่รอบด้านที่สุด

การสังเกตสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ คือ การ “อ่านข้อมูลที่ไม่มีตัวหนังสือ” และเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจสถานการณ์จริงในสถานที่ควบคุมตัวอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

ขั้นตอนที่ 7: การประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม (Debriefing)

บทบาทของการประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม: ภายหลังจากการดำเนินการตรวจเยี่ยมในภาคสนาม การประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม (Internal Debriefing) มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการตรวจสอบเอกสาร รวมถึงเพื่อวิเคราะห์ประเด็นที่พบเห็นเบื้องต้นร่วมกัน ก่อนดำเนินการจัดทำรายงานและข้อเสนอแนะอย่างเป็นทางการ

เป้าหมายของการประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม

- แลกเปลี่ยนข้อมูล และข้อสังเกตจากแต่ละคณะย่อย
- สรุปประเด็นสำคัญที่พบเห็น ทั้งด้านบวก และข้อห่วงกังวล
- ประเมินความสอดคล้อง ระหว่างข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
- วางแนวทางเบื้องต้น สำหรับการจัดทำรายงานผลการตรวจเยี่ยม

ขั้นตอนการประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม

ขั้นตอน	รายละเอียด
1. รวบรวมข้อมูลจากแต่ละคณะย่อย	แต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลที่พบจากการสังเกต สัมภาษณ์ และตรวจเอกสาร
2. ระบุประเด็นบวกและข้อห่วงกังวล	สรุปสิ่งที่เป็นจุดแข็ง และสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจน
3. เปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล	ตรวจสอบว่าข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และเอกสารสนับสนุนหรือตั้งคำถามต่อกัน หรือไม่?
4. สรุปหัวข้อประเด็นหลักสำหรับการจัดทำรายงาน	ร่างประเด็นหลักที่ควรนำไปวิเคราะห์เชิงลึกในรายงานขั้นสุดท้าย

แนวทางที่ควรยึดถือในการประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม

- ภายหลังจากการตรวจเยี่ยมสถานที่นั้น ๆ ลินที่สุดลง คณะผู้ตรวจเยี่ยมควรประชุมภายในโดยทันที

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

- การรักษาความเป็นกลางและไม่ด่วนสรุปจากข้อมูลบางด้านเพียงอย่างเดียว
- การเคารพความเห็นที่หลากหลายภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม และเปิดกว้างต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- การเน้นการวิเคราะห์เชิงระบบ มากกว่าการมุ่งหาความผิดเฉพาะราย

การประชุมสรุปภายในคณะผู้ตรวจเยี่ยม คือสะพานเชื่อมจาก “ข้อมูลที่เก็บมา” สู่ “ข้อค้นพบเชิงนโยบาย” และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างรายงานที่ครบถ้วน รอบด้าน และน่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 8: การประชุมสรุปผลเบื้องต้นกับหน่วยรับตรวจ (Closing Meeting)

บทบาทของการประชุมสรุปผลเบื้องต้นกับหน่วยรับตรวจ: การประชุมสรุปผลเบื้องต้น เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการตรวจเยี่ยมภาคสนามที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นโอกาสในการสื่อสารข้อค้นพบเบื้องต้นอย่างตรงไปตรงมา เปิดพื้นที่ให้สถานที่ได้ชี้แจงหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติม และวางแนวทางการดำเนินการหลังการตรวจเยี่ยมอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการประชุมสรุปผลเบื้องต้นกับหน่วยรับตรวจ

- สื่อสารข้อค้นพบเบื้องต้นในลักษณะที่สร้างสรรค์ ตรงไปตรงมา และเคารพศักดิ์ศรี
- เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสถานที่ชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือแสดงความคิดเห็น
- วางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนหลังการตรวจเยี่ยม เช่น การจัดทำรายงานและการติดตามผล

ประเด็นที่ควรสื่อสาร ในการประชุมสรุปผล การตรวจเยี่ยมเบื้องต้น กับหน่วยรับตรวจ	รายละเอียด
จุดแข็งหรือการปฏิบัติที่ดี	เน้นการยกตัวอย่างการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นกำลังใจ และต้นแบบที่ดี
ประเด็นที่ต้องปรับปรุง หรือเป็นความเสี่ยง	นำเสนอประเด็นที่น่าเป็นห่วงหรือควรพัฒนา โดยเน้น การวิเคราะห์เชิงระบบ ไม่ใช่การตำหนิแบบปัจเจก
ข้อเสนอแนะเบื้องต้น	เสนอแนวทางปรับปรุงในเชิงระบบ และเชิงนโยบาย ที่สถานที่สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้
ขั้นตอนหลังการตรวจเยี่ยม	เช่น กำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดทำรายงาน การส่ง รายงานอย่างเป็นทางการ และแนวทางการติดตามผล ในอนาคต

การประชุมสรุปผลเบื้องต้นกับสถานที่ คือ โอกาสสุดท้ายในภาคสนาม ในแต่ละภารกิจ ที่จะสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ คลี่คลาย /ข้อสงสัย และวางรากฐานที่ดีสำหรับการดำเนินการพัฒนาหลังการ ตรวจเยี่ยมอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก

การจัดทำรายงาน และข้อเสนอแนะ (Reporting & Recommendations)

ขั้นตอนที่ 1: การวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2: การเขียนรายงานและจัดทำข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3: การติดตามผลหลังการตรวจเยี่ยม (Follow-up)

ขั้นตอนที่ 1: การวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญ

ความสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญ: การจัดทำ รายงานตรวจเยี่ยมที่มีคุณภาพ เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นรอบด้าน ได้อย่างรอบด้าน เป็นระบบ และมีความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ดีไม่เพียงแต่สะท้อนข้อเท็จจริง แต่ยังช่วยเชื่อมโยง ประเด็นที่พบกับแนวทางการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

แหล่งข้อมูลที่เป็น	ตัวอย่างข้อมูลที่ได้
สังเกตการณ์ (Observation)	สภาพแวดล้อม ความสะอาด ความแออัด ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานกับผู้ถูกควบคุมตัว
สัมภาษณ์ (Interview)	ความรู้สึก ความเห็น และประสบการณ์ตรงจากผู้ถูกควบคุมตัว และเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน
เอกสาร (Document Review)	ข้อมูลทางการ เช่น ทะเบียนผู้ถูกควบคุมตัว บันทึกการร้องเรียน บันทึกทางการแพทย์ เป็นต้น

หลักคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญ

o พิจารณาความถูกต้องของข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation)

เปรียบเทียบและเชื่อมโยงข้อมูลจากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการตรวจเอกสาร เพื่อให้ได้ภาพรวมที่รอบด้านและลดความเอนเอียงในการสรุปผล

o เชื่อมโยงข้อมูลกับกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์โดยอ้างอิงหลักการและมาตรฐานสิทธิมนุษยชน เช่น อนุสัญญา CAT ข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ และอื่น ๆ

o คำนึงถึงบริบทและข้อจำกัดเฉพาะของสถานที่

พิจารณาสภาพแวดล้อม โครงสร้าง และข้อจำกัดเฉพาะของสถานที่ควบคุมตัว เพื่อให้ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะสอดคล้องกับความเป็นจริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญอย่างรอบด้านและเที่ยงตรงคือ รากฐานสำคัญของการจัดทำข้อค้นพบเชิงระบบที่สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสถานที่ควบคุมตัวได้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 2: การเขียนรายงานและการจัดทำข้อเสนอแนะ

ความสำคัญของการเขียนรายงานและการจัดทำข้อเสนอแนะ: รายงานการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม การเขียนรายงานที่มีคุณภาพ ต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน การเชื่อมโยงกับมาตรฐาน ที่เกี่ยวข้อง และการนำเสนอในเชิงสร้างสรรค์

โครงสร้างของรายงาน	รายละเอียด
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป	ชื่อสถานที่ วัน/เวลา รายชื่อคณะผู้ตรวจเยี่ยม ผู้ประสานงาน และผู้เข้าร่วมประชุมชี้แจง
ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ และขอบเขตการตรวจเยี่ยม	เหตุผลในการเลือกสถานที่ และประเด็นเน้นเฉพาะของการ ตรวจเยี่ยม
ส่วนที่ 3 ข้อค้นพบ (Findings)	ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่พบ เรียงตามประเด็นสำคัญ เช่น สภาพ ความเป็นอยู่ การเข้าถึงบริการสุขภาพ ระบบการร้องเรียน มาตรการป้องกันการทรมาน ฯลฯ
ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ที่เชื่อมโยง กับมาตรฐานสิทธิมนุษยชน	อ้างอิงมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) หรือกฎหมายไทย ระบุจุดสอดคล้องและจุดที่ต้องปรับปรุง
ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ เชิงสร้างสรรค์ (Constructive Recommendations)	จัดหมวดหมู่ข้อเสนอแนะ เช่น ด้านระบบงาน ด้านพัฒนา ศักยภาพเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน และด้านโครงสร้างองค์กร
ส่วนที่ 6 สรุปและทิศทางการติดตามผล	ย้ำความสำคัญของการพัฒนาต่อเนื่อง และวางกรอบการติดตามผล เช่น การตรวจเยี่ยมซ้ำภายในระยะเวลา 6 เดือน

แนวทางการเขียนข้อเสนอแนะ

- **ชัดเจน ตรงประเด็น** ระบุปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรม
- **เป็นไปได้จริง** พิจารณาบริบทและข้อจำกัดของสถานที่ เพื่อให้ ข้อเสนอสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- **สร้างสรรค์และไม่เป็นการกล่าวโทษ** ใช้ภาษาที่ส่งเสริมการพัฒนา ไม่ใช่ภาษากล่าวโทษหรือตัดสิน
- **อ้างอิงมาตรฐานและกฎหมายชัดเจน** เชื่อมโยงข้อเสนอแนะกับ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มน้ำหนักและ ความน่าเชื่อถือ

ส่วนที่ 6

กระบวนการ
ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

รายงานการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ดี ไม่ใช่เพียงการบันทึกข้อเท็จจริง แต่ต้องเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการส่งเสริมการพัฒนา การคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถานที่ควบคุมตัว

ขั้นตอนที่ 3: การติดตามผลหลังการตรวจเยี่ยม (Follow-up)

ความสำคัญของการติดตามผลหลังการตรวจเยี่ยม: การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจะเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ต่อเมื่อมีการติดตามผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การติดตามผลไม่เพียงแต่ทำให้สามารถประเมินว่า ข้อเสนอแนะได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจริงหรือไม่ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงของคณะผู้ตรวจเยี่ยม และช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่ง ความรับผิดชอบในสถานที่ควบคุมตัว

รูปแบบการติดตามผล

ตรวจเยี่ยมเชิงติดตาม
(Follow-up Visit)

ประสาน/ขอรายงานความคืบหน้า
(Progress Report)

ประชุมร่วม เพื่อแก้ปัญหา
(Joint Meeting)

รายละเอียด

ดำเนินการตรวจเยี่ยมอีกครั้งหลังครบกำหนดเวลาที่ตกลงกัน เพื่อประเมินการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ขอให้สถานที่ควบคุมตัวจัดทำรายงานสรุปความคืบหน้าในการ ดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ

กรณีที่พบประเด็นซับซ้อนหรือมีความท้าทายในการแก้ไขปัญหา อาจนัดหมายหารือร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหา แนวทางร่วมกัน

การบันทึกการติดตามผล

ทุกขั้นตอนของการติดตามผลควรถูกบันทึกอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- ใช้ประกอบการรายงานต่อ กสม. และผู้บริหาร สำนักงาน กสม.
- ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการวางแผนการตรวจเยี่ยมครั้งต่อไป
- แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องและความจริงจัง ของกระบวนการ

ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

ตัวอย่างรายงานการตรวจเยี่ยม

เพื่อให้การจัดทำรายงานการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน มีความครบถ้วน และสะท้อนข้อมูลที่เป็นระบบอันจะนำไปใช้วิเคราะห์ และจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงเชิงโครงสร้างสถาบัน รวมถึงระบบงานต่าง ๆ จึงจัดทำตัวอย่างโครงสร้างรายงานการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันไว้เป็นต้นแบบสำหรับคณะผู้ตรวจเยี่ยม นำไปใช้หรือปรับปรุงยกต์ ให้เหมาะสมกับแต่ละภารกิจได้ตามความเหมาะสม

รายการ	รายละเอียดโดยสังเขป
1. ข้อมูลทั่วไปของสถานที่	ข้อมูลเบื้องต้น เช่น ชื่อสถานที่ ประเภทสถานที่ ผู้บริหาร เวลาการตรวจเยี่ยม จำนวนผู้ถูกควบคุมตัว ฯลฯ
2. วัตถุประสงค์และขอบเขตการตรวจเยี่ยม	ระบุนวัตกรรมประสงค์ของการตรวจเยี่ยม เช่น การตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ การประเมินมาตรการป้องกันการทรมาน และขอบเขตพื้นที่ที่เข้าตรวจเยี่ยม
3. ข้อค้นพบและการวิเคราะห์ตาม 8 มิติหลัก (Core Themes)	นำเสนอข้อค้นพบที่สำคัญตาม 8 มิติ พร้อมการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
4. ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์	นำเสนอข้อเสนอแนะอย่างเป็นระบบ แบ่งเป็นข้อเสนอเพื่อพัฒนา นโยบาย การปฏิบัติงาน หรือโครงสร้างสถานที่ เพื่อเสริมสร้างสิทธิมนุษยชนในสถานที่ควบคุมตัว
5. สรุปและแผนการติดตาม	สรุปภาพรวมของการตรวจเยี่ยม ย้ำประเด็นสำคัญ และระบุแนวทางการติดตามผล เช่น กำหนดระยะเวลาการรายงานความคืบหน้าหรือการตรวจเยี่ยมซ้ำ

รายงานการตรวจเยี่ยมที่ครบถ้วน เป็นระบบ และเชื่อมโยงกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจน คือ ก้าวแรกของการขับเคลื่อนการพัฒนาและยกระดับสถานที่ควบคุมตัวให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างยั่งยืน

เข้าดูเอกสารตัวอย่างรายงานการตรวจเยี่ยม ได้จาก www.nhrc.or.th/th/manuals-and-guidelines และดาวน์โหลดไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ได้ที่ QR Code

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จก. "ผู้มีชื่อ" ผู้ "หรือมีชื่อ" เพื่อป้องกันการรบกวนและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

ส่วนที่เจ็ด : จริยธรรม และจรรยาบรรณ การตรวจเยี่ยม เชิงป้องกัน

ส่วนที่ 7

จริยธรรมและจรรยาบรรณ
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน มิใช่เพียงการเข้าไปในสถานที่ควบคุมตัว เพื่อเก็บข้อมูลหรือระบุปัญหาเท่านั้น หากแต่เป็นการดำเนินการภารกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเคารพ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยม เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ถูกควบคุมตัว ดังนั้น เพื่อให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันดำเนินไปอย่างสร้างสรรค์ ได้รับความร่วมมือ และนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างยั่งยืน คณะผู้ตรวจเยี่ยมต้อง **ยึดมั่นในหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณที่ชัดเจนทั้งในการวางแผน การเข้าตรวจเยี่ยมในพื้นที่หรือสถานที่ควบคุมตัวบุคคล และการสื่อสาร กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง**

จริยธรรมและจรรยาบรรณที่ดี คือ กุญแจสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจ อย่างถ่องแท้ และสร้างการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันให้เป็น **“กระบวนการ สร้างสรรค์การพัฒนา”** ที่ได้รับความร่วมมือและความไว้วางใจอย่างแท้จริง และมีใช้การตรวจเยี่ยมแบบ **“กระบวนการตรวจสอบ”** หากการกระทำ ความผิดแต่อย่างใด

โดยเบื้องต้น ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ขอให้คำนึงถึงจริยธรรม และจรรยาบรรณ ใน 6 หลัก ดังนี้

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

7.1 หลักการไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Do No Harm)

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันทุกครั้งต้องตั้งอยู่บนหลักการสำคัญว่า **“ต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายเพิ่มเติม” (Do No Harm)** ทั้งต่อผู้ถูกควบคุมตัว เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน และกระบวนการดูแลโดยรวม การกระทำหรือการสื่อสารที่ขาดความระมัดระวัง อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยง การตอบโต้ หรือผลกระทบเชิงลบที่ไม่ตั้งใจ คณะผู้ตรวจเยี่ยมจึงต้องให้ความสำคัญสูงสุดกับการป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายใด ๆ อันเนื่องมาจากการดำเนินงานของตนเอง

เป้าหมายของหลักการไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Do No Harm)

- การตรวจเยี่ยมต้องไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงใหม่ หรือทำให้สถานการณ์ของผู้ถูกควบคุมตัวหรือเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานเลวร้ายลง
- การดำเนินงานทุกขั้นตอนต้องคำนึงถึงผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมที่อาจเกิดขึ้น

หลักการ	แนวทางการปฏิบัติ
ไม่เปิดเผยข้อมูลที่อาจทำให้ผู้ถูกควบคุมตัวตกอยู่ในอันตราย	รักษาความลับของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสังเกตการณ์อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนได้
หลีกเลี่ยงการกระทำหรือคำพูดที่ทำให้สถานการณ์ตึงเครียด	รักษาน้ำเสียง ท่าที และวิธีการสื่อสารที่สุภาพ อดทน และเป็นกลาง เพื่อไม่ทำให้บรรยากาศการตรวจเยี่ยมเกิดความตึงเครียดโดยไม่จำเป็น
ระมัดระวังการตั้งคำถามที่อาจกระทบกระเทือนจิตใจ	หลีกเลี่ยงคำถามที่อาจกระตุ้นความรู้สึกด้านลบหรือกระตุ้นบาดแผลทางจิตใจ เช่น คำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์รุนแรงโดยไม่มี ความจำเป็น หรือไม่ใช่เทคนิคการถามที่ละเอียดอ่อน

การยึดมั่นในหลักการไม่ก่อให้เกิดอันตราย คือ รากฐานของการสร้างความไว้วางใจ และความน่าเชื่อถือ และเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืนในระยะยาว

ส่วนที่ 7

จริยธรรมและจรรยาบรรณ
การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

7.3 หลักการปฏิบัติตามแนวทาง มาตรฐานและกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชน

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจะมีความน่าเชื่อถือ มีพลังเชิงสร้างสรรค์ และสามารถส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้ ต่อเมื่อดำเนินการ โดยยึดโยงกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง การใช้มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลและกฎหมายไทย เป็นกรอบการประเมิน จะช่วยให้การวิเคราะห์ข้อค้นพบมีความชัดเจน เป็นธรรม และสามารถสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในสถานที่ควบคุมตัว

หลักการ	แนวทางการปฏิบัติ
ศึกษาและใช้มาตรฐานสากล เป็นกรอบการประเมิน	เช่น ข้อกำหนดแมนเดลา (Mandela Rules) ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ฯลฯ
เชื่อมโยงข้อค้นพบกับกฎหมายภายในประเทศ	เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำ ให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565
ส่งเสริมความรู้ ด้านสิทธิมนุษยชน	ใช้โอกาสการตรวจเยี่ยม เพื่อเสริมสร้างความตระหนัก เรื่อง สิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ถูกควบคุมตัว ควบคู่ไปด้วย

ตัวอย่างสถานการณ์ที่คณะผู้ตรวจเยี่ยมควรระวัง

ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน คณะผู้ตรวจเยี่ยมอาจเผชิญกับสถานการณ์ที่ละเอียดอ่อน และต้องใช้วิจารณญาณเชิงจริยธรรมอย่างรอบคอบ การเตรียมความเข้าใจล่วงหน้าถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคง และรักษา มาตรฐานสิทธิมนุษยชนได้อย่างแท้จริง

ส่วนที่ 7

จริยธรรมและจรรยาบรรณ การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

หลักการ	แนวทางการปฏิบัติ
ปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวด้วยความสุภาพและให้เกียรติ	ใช้ท่าทีที่สุภาพ อดทน และไม่ตัดสิน ไม่ใช้ถ้อยคำหรือพฤติกรรมที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์
ใช้ภาษาที่เหมาะสม	หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่สร้างความอับอาย กดดัน หรือตอกย้ำสถานะความเปราะบางของผู้ถูกควบคุมตัว
ให้สิทธิในการปฏิเสธการให้ข้อมูลโดยสมัครใจ	เคารพการตัดสินใจของผู้ถูกควบคุมตัวที่จะปฏิเสธการสัมภาษณ์หรือการให้ข้อมูล โดยไม่มีการกดดัน หรือสร้างผลกระทบเชิงลบใด ๆ

การเคารพศักดิ์ศรีของผู้ถูกควบคุมตัว คือ หัวใจของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีความหมาย และเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่แท้จริง

7.5 หลักการรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระ

การดำเนินการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจะสามารถสร้างความไว้วางใจจากทุกฝ่าย และคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือในสายตาของสาธารณชน ต่อเมื่อคณะผู้ตรวจเยี่ยมดำเนินงานโดยยึดมั่นในหลักความเป็นกลางและความเป็นอิสระ การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และการไม่ตกอยู่ภายใต้แรงกดดันหรืออิทธิพลจากภายนอก เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้การตรวจเยี่ยมมีคุณค่าและมีความหมายอย่างแท้จริง

เป้าหมายของหลักการรักษาความเป็นกลางและความเป็นอิสระ

- สร้างความเชื่อมั่นว่า คณะผู้ตรวจเยี่ยมปฏิบัติงานโดยยึดถือข้อเท็จจริงและมาตรฐานสากลเป็นหลัก
- ป้องกันการแทรกแซง หรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจบิดเบือนการตรวจเยี่ยม

หลักการ	แนวทางการปฏิบัติ
ไม่รับของขวัญหรือผลประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยงานรับการตรวจเยี่ยม	หลีกเลี่ยงการรับของขวัญ เลี้ยงรับรอง หรือสิ่งตอบแทนใด ๆ ที่อาจกระทบต่อความเป็นกลางของการปฏิบัติงาน
ไม่ตกอยู่ภายใต้แรงกดดันทางการเมืองหรืออำนาจจากภายนอก	ปฏิเสธการแทรกแซง การโน้มถ่วง หรือการกดดันจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ
ประเมินและรายงานตามข้อเท็จจริง	นำเสนอข้อค้นพบอย่างตรงไปตรงมา ครบถ้วน และไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เติมแต่งหรือตัดทอนข้อมูลเพื่อสนองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ความเป็นกลางและความเป็นอิสระ ไม่เป็นเพียงกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงาน แต่เป็นเกียรติและความรับผิดชอบที่คณะผู้ตรวจเยี่ยมต้องยึดมั่นเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือ และสร้างผลลัพธ์ที่แท้จริงในการปกป้องสิทธิมนุษยชน

7.6 หลักการรับฟังและสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้อาศัยเพียงการสังเกตและวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น หากยังต้องอาศัยทักษะในการเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็น และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย การฟังอย่างตั้งใจโดยปราศจากอคติ และการสื่อสารที่เคารพศักดิ์ศรีของผู้อื่น จะช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ และเอื้อต่อการค้นหาข้อเท็จจริงและแนวทางการพัฒนาที่แท้จริง

เป้าหมายของหลักการรับฟังและสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

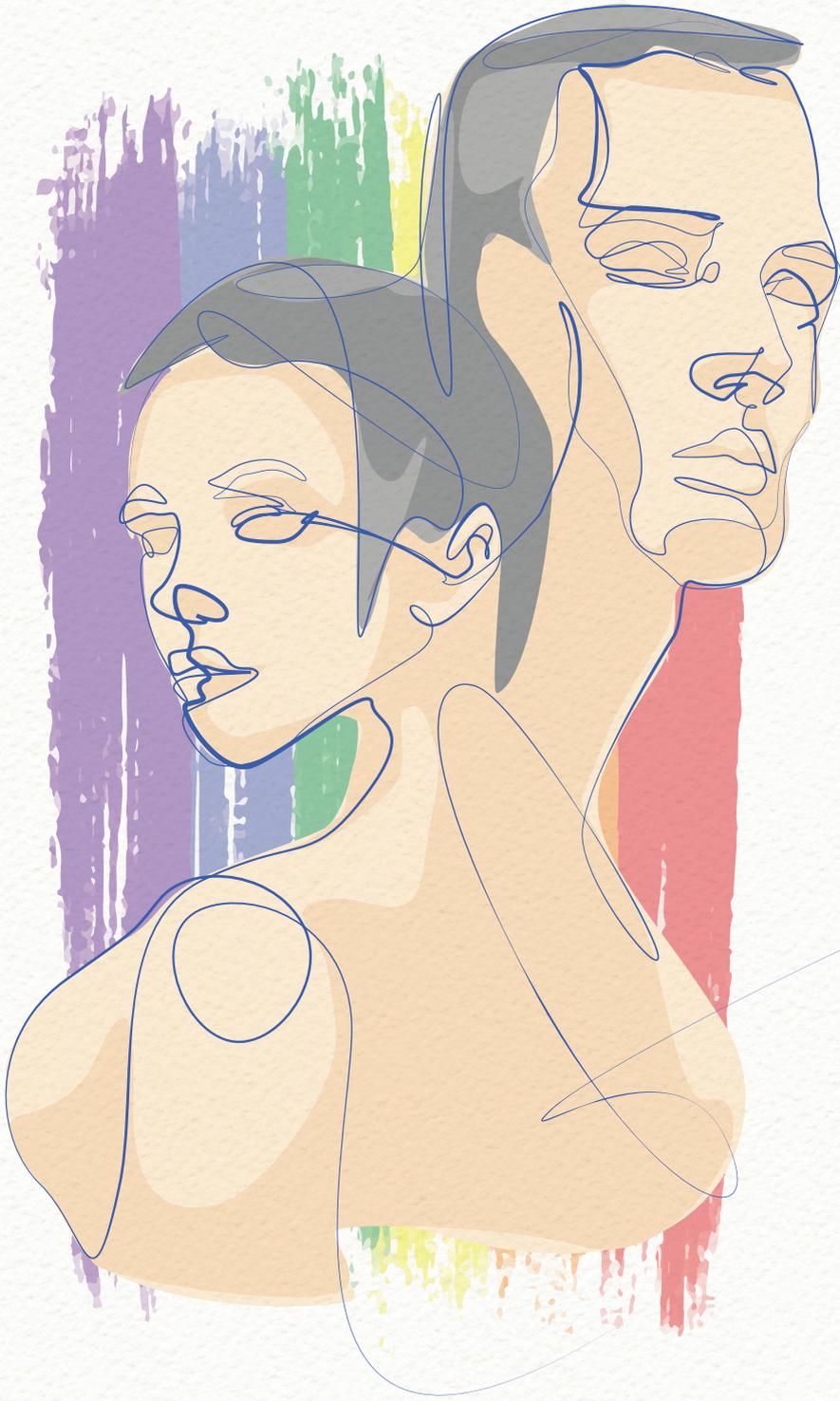
- เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่และผู้ถูกควบคุมตัวได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี
- ลดความตึงเครียดและเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความร่วมมือ
- ส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวกที่เน้นการพัฒนา ไม่ใช่การกล่าวโทษ

หลักการ	แนวทางการปฏิบัติ
ฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening)	ฟังโดยไม่ขัดจังหวะ ไม่แสดงอคติ และตั้งใจรับฟังทั้งถ้อยคำและอารมณ์ที่แฝงอยู่ในคำพูด
ตั้งคำถามเชิงเปิด และสร้างสรรค์	ใช้คำถามที่กระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เช่น มีอะไรที่อยากให้เราพัฒนาขึ้นในสถานที่นี้
หลีกเลี่ยงการตัดสิน หรือแสดงความคิดเห็น ในลักษณะกล่าวโทษ	สื่อสารด้วยท่าที่เป็นกลางและให้เกียรติ แม้เมื่อพบข้อบกพร่องหรือประเด็นที่น่ากังวล
สรุปความเข้าใจ เพื่อความชัดเจน (Summarizing and Clarifying)	สรุปสาระสำคัญที่ได้รับฟัง เพื่อยืนยันความเข้าใจตรงกันและลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ

การเปิดพื้นที่รับฟังอย่างแท้จริง และการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ คือ เครื่องมือที่ช่วยเปลี่ยน “การตรวจสอบ” ให้กลายเป็น “ความร่วมมือ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง” อย่างยั่งยืน

คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

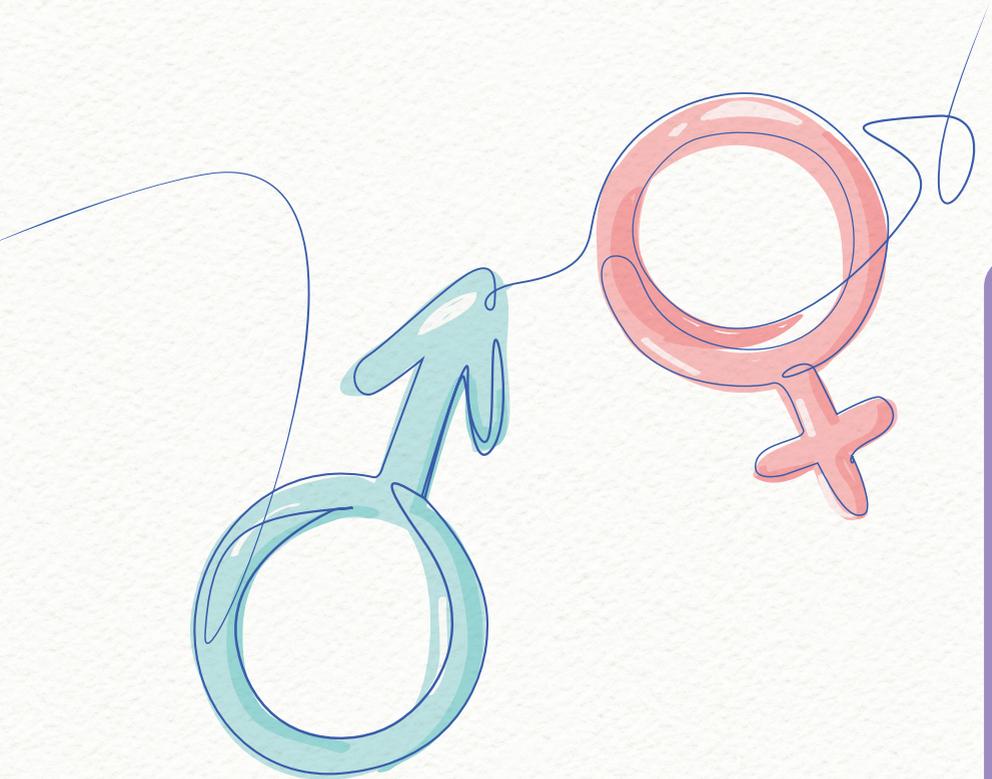
จาก "คู่มือ" ผู้ "ตรวจเยี่ยม" เพื่อป้องกันกรณีการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

ส่วนที่แปด

: การบูรณาการ
มุมมอง

ด้านเพศสภาพ
และความปรารถนา

ส่วนที่ 8

การบูรณาการมุมมอง
ด้านเพศสภาพและความปรารถนา

81

การออกแบบและบริหารจัดการสถานที่ควบคุมตัวจำนวนมากยึดจากความต้องการของ **“คนส่วนใหญ่”** ซึ่งโดยทั่วไป หมายถึง ผู้ชายวัยผู้ใหญ่ ส่งผลให้ความต้องการพิเศษของกลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้มีความหลากหลายทางเพศ มักถูกละเลยหรือไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพ จึงต้องบูรณาการมุมมองด้านเพศสภาพ (Gender Perspective) และคำนึงถึงความเปราะบางเฉพาะของแต่ละกลุ่ม (Vulnerability Factors) อย่างเป็นระบบ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ถูกควบคุมตัวในสถานที่ควบคุมตัวได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเท่าเทียมและเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยบูรณาการมุมมองดังกล่าวในทุกขั้นตอนของกระบวนการตรวจเยี่ยม ได้แก่ การเตรียมการ การตรวจเยี่ยมภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ เพื่อให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันไม่เพียงแต่เป็นการตรวจสอบมาตรฐานทั่วไป แต่ยังสามารถเปิดเผยและแก้ไขปัญหาคู่ที่กระทบกับกลุ่มเปราะบางได้อย่างแท้จริง ซึ่งการคำนึงถึงมุมมองด้านเพศสภาพและความเปราะบาง คือการทำให้ **“ผู้ที่มักถูกมองข้าม”** ได้รับการมองเห็น ได้รับการฟังเสียง ได้รับการปกป้องและได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียม

โดยเบื้องต้นในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เห็นสมควรให้นำมุมมองด้านเพศ และความเปราะบางใน 3 ด้านหลัก มาบูรณาการกับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

8.1 การคำนึงถึงเพศสภาพ (Gender Perspective)

เพศสภาพ (Gender) มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อประสบการณ์ของบุคคล ในสถานที่ควบคุมตัว ทั้งในด้านความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิ ความต้องการ พิเศษ และรูปแบบการเลือกปฏิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นการวางแผน การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพ จึงต้องคำนึงถึงมิติทางเพศสภาพ อย่างรอบด้านเพื่อให้การตรวจเยี่ยมสามารถประเมินและตอบสนองต่อ ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างแท้จริง

ความหมายของเพศสภาพ (Gender Perspective)

• **“เพศสภาพ”** ในที่นี้ หมายถึง ไม่เพียงแต่เพศตามกำเนิด (Sex) เท่านั้น แต่รวมถึงการรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับบทบาททางเพศ (Gender Roles) เพศวิถี (Sexual Orientation) และอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity)

• **การคำนึงถึงเพศสภาพ** จึงหมายถึงการตระหนักรู้ถึงความแตกต่าง และผลกระทบเฉพาะที่กลุ่มต่าง ๆ อาจเผชิญในสถานที่ควบคุมตัว

ประเด็นที่ต้องคำนึง	ตัวอย่างที่ต้องตรวจสอบ
สิ่งอำนวยความสะดวก เฉพาะเพศ	มีการแยกห้องน้ำ ห้องอาบน้ำของหญิงและชายอย่างเหมาะสม หรือไม่ มีมาตรการป้องกันการคุกคามทางเพศ หรือไม่? และอย่างไร?
สุขอนามัยของผู้หญิง	มีการจัดหาผ้าอนามัยและสิ่งจำเป็นสำหรับการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้หญิงอย่างเพียงพอ หรือไม่? และอย่างไร?
การปฏิบัติต่อ ผู้มีความหลากหลายทางเพศ	มีการเลือกปฏิบัติ ล้อเลียน หรือกดดันต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศ หรือไม่? และอย่างไร? รวมถึงในบางกรณีที่ต้องเข้าถึงยา หรือการดูแลสุขภาพที่ซับซ้อน สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ หรือบริการดังกล่าว หรือไม่? และอย่างไร?
การให้เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน หรือบุคลากรที่อยู่ใน เพศสภาพเดียวกันกับ ผู้ที่ถูกควบคุมตัว ทำหน้าที่ ตรวจสอบเนื้อตัวร่างกาย	การตรวจร่างกายหรือการค้นตัวดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน หรือบุคลากรที่อยู่ในเพศสภาพเดียวกันกับผู้ที่ถูกควบคุมตัว หรือไม่? และอย่างไร?
การป้องกัน การคุกคามทางเพศ	มีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศทั้งจาก เจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานและผู้ถูกควบคุมตัวด้วยกันเอง หรือไม่? และอย่างไร?

การคำนึงถึงมิติทางเพศสภาพ คือ การมองเห็น **“ช่องว่างเชิง โครงสร้าง”** ที่มักถูกมองข้าม และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสถานที่ ควบคุมตัวที่ปลอดภัย สมศักดิ์ศรี และเท่าเทียมสำหรับทุกคน

8.2 การคำนึงถึงกลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Groups)

ในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน การประเมินความเปราะบาง (Vulnerability Assessment) เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมสามารถมองเห็นความเสี่ยงเฉพาะของกลุ่มต่าง ๆ ที่อาจไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเพียงพอ การให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบางไม่เพียงแต่ช่วยลดความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ยังเป็นเครื่องยืนยันถึงความเสมอภาคและศักดิ์ศรีที่สถานที่ควบคุมตัวต้องยึดถือ

ทำไมต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง?

- กลุ่มเปราะบางมีความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มทั่วไปในการถูกละเมิดสิทธิ ทั้งจากโครงสร้างระบบที่ไม่เอื้อต่อความต้องการเฉพาะ และจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม
- เจือปนเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เช่น อายุ เพศ ความพิการ หรือสถานะทางกฎหมาย อาจทำให้ต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่มากกว่าจึงต้องได้รับการคุ้มครองอย่างใกล้ชิด

กลุ่มเปราะบาง	ความเสี่ยงเฉพาะที่ต้องให้ความสำคัญ
เด็กและเยาวชน	ความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิด ถูกลงโทษเกินกว่าเหตุ ขาดการศึกษาที่เหมาะสม
ผู้หญิง	ความเสี่ยงต่อการคุกคามทางเพศ การดูแลสุขภาพอนามัยหญิงตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตรที่ไม่เหมาะสม
ผู้สูงอายุ	การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล และการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับวัย
คนพิการ	การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การสื่อสาร หรือการร้องเรียนที่สอดคล้องกับประเภทความพิการ
ผู้มีความหลากหลายทางเพศ	การเลือกปฏิบัติ การล้อเลียน หรือการจัดที่พักที่ไม่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ทางเพศ รวมถึงในบางกรณีที่ต้องเข้าถึงการสนับสนุนหรือบริการการดูแลสุขภาพที่ซับซ้อน
ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ	ปัญหาอุปสรรคด้านการสื่อสาร การปฏิบัติที่มีความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม / ความเชื่อ/ศาสนา การเข้าถึงสถานทูต หรือการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมในฐานะชาวต่างชาติ
ผู้ลี้ภัยหรือผู้อพยพ	ความเสี่ยงต่อการส่งกลับโดยมิชอบ (Refoulement) และการถูกปฏิบัติเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด

สิทธิของกลุ่มเปราะบาง คือ เครื่องวัดที่แท้จริงว่าระบบสถานที่ควบคุมตัว เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้มากเพียงใด ดังนั้น การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ที่แท้จริง ต้องมองให้เห็นผู้ที่มักถูกมองข้ามเสมอ

8.3 การให้ข้อเสนอแนะที่ตอบสนองต่อความหลากหลาย และความทับซ้อนทางอัตลักษณ์ (Intersectionality-responsive Solutions)

ข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ต้องคำนึงถึงความหลากหลายและความทับซ้อนทางอัตลักษณ์ของผู้ถูกควบคุมตัวในทุกมิติ โดยเฉพาะมิติด้านเพศสภาพ วัย ความพิการ สถานะทางกฎหมาย และปัจจัยความเปราะบางอื่น ๆ ข้อเสนอแนะที่ออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันเหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างทั่วถึง และสมศักดิ์ศรี

วิธีการบูรณาการเพศสภาพและกลุ่มเปราะบางในกระบวนการตรวจเยี่ยม

ขั้นตอน	แนวทางการบูรณาการ
การเตรียมการ	ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโครงสร้างประชากรในสถานที่ เช่น สัดส่วนหญิง/ชาย จำนวนเด็ก คนพิการ ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ฯลฯ
การตรวจเยี่ยมภาคสนาม	ดำเนินการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม (Focus Group) เช่น สัมภาษณ์ผู้หญิง ผู้สูงอายุ หรือผู้มีความหลากหลายทางเพศแยกต่างหาก เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความลึกซึ้งและปลอดภัย
การวิเคราะห์ข้อมูล	วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ วัย ความพิการ และสถานะทางกฎหมาย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่รอบด้านและเที่ยงตรง
การให้ข้อเสนอแนะ	จัดทำและนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นมิตรต่อกลุ่มเปราะบาง เช่น การปรับโครงสร้างห้องน้ำ แยกพื้นที่ปลอดภัยสำหรับกลุ่มเฉพาะ หรือเพิ่มการอบรมเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับ SOGIESC (Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics) เป็นต้น

ตัวอย่างคำถามที่สะท้อนมุมมองเพศสภาพและกลุ่มเปราะบางในการสัมภาษณ์

- คุณรู้สึกปลอดภัยในการใช้ห้องน้ำหรือห้องอาบน้ำในสถานที่นี้หรือไม่? และอย่างไร?
- คุณเคยประสบปัญหาเรื่องการเข้าถึงยารักษาโรคหรืออุปกรณ์สุขอนามัยที่จำเป็น หรือไม่? และอย่างไร?
- คุณเคยถูกเลือกปฏิบัติหรือล้อเลียนเนื่องจากเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศวิถีของคุณ หรือไม่? และอย่างไร?
- หากคุณต้องการร้องเรียนเรื่องการถูกคุกคามทางเพศ คุณทราบขั้นตอนการดำเนินการ หรือไม่? และอย่างไร? และรู้สึกมั่นใจที่จะทำเช่นนั้นหรือไม่?

การให้ข้อเสนอแนะที่ตอบสนองต่อความหลากหลาย คือ การมองเห็นมนุษย์แต่ละคนอย่างครบถ้วนและเป็นหัวใจของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ส่วนที่เก้า

: การมีส่วนร่วม ของ ภาคีเครือข่าย

ส่วนที่ 9

การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

87

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนได้ต่อเมื่อ มีการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และองค์กรระหว่างประเทศ การตรวจเยี่ยม จึงไม่ใช่ภารกิจของสำนักงาน กสม. เพียงลำพัง แต่เป็นกระบวนการ ที่ขับเคลื่อนด้วยการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมมุมมองที่รอบด้าน สะท้อน ความจริงอย่างครบถ้วน และสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างยั่งยืน

9.1 ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ

ทำไมหน่วยงานรัฐต้องเป็นภาคีสำคัญ?

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ได้ผล ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิด จากหน่วยรับการตรวจเยี่ยม ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ควบคุมตัว ภายใต้การดำเนินงาน และ/หรือการกำกับของรัฐ อาทิ สถานีตำรวจ (ห้อง ควบคุมตัวผู้ต้องหา) เรือนจำ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถาบันจิตเวช บ้านพักเด็กและครอบครัว สถานดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง สถานที่ควบคุมตัวของกองทัพ และหน่วยงาน ความมั่นคง ห้องกักขังของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและพื้นที่ควบคุมตัว ในสนามบิน และสถานที่ควบคุมตัวชั่วคราวอื่น ๆ รวมถึงหน่วยงานต้นสังกัด ที่เป็นผู้บริหารจัดการ และนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้จริง เพื่อพัฒนาระบบ ภายใน ซึ่งตัวอย่างหน่วยงานภาครัฐที่เป็นภาคีหลัก อาทิ กรมราชทัณฑ์ – สำหรับเรือนจำและทัณฑสถาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ – สำหรับ สถานีตำรวจและห้องควบคุมตัว กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน – สำหรับสถานพินิจฯ และ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง – สำหรับศูนย์ กักกันคนต่างด้าว เป็นต้น

แนวทางความร่วมมือก็ควรส่งเสริม

หลักการ

ความโปร่งใส

การเป็นเจ้าของร่วม
(Ownership)

การเคารพบทบาท
และหน้าที่ของ กสม.

แนวทางปฏิบัติ

หน่วยงานควรเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และให้ความร่วมมือในการตรวจสอบ อย่างจริงจัง และครอบคลุมทุก ๆ มิติที่เกี่ยวกับการป้องกันการทรمانและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

หน่วยงานควรมีทัศนคติว่า การปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ คือ การพัฒนาระบบ เพื่อประโยชน์และคุณค่าเชิงสถาบันของหน่วยงานที่ได้รับการตรวจเยี่ยม

หน่วยงานควรเคารพบทบาทและหน้าที่ของ กสม. ในฐานะองค์กรอิสระด้านสิทธิมนุษยชน

ความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ คือ กฎุญแจสำคัญที่ทำให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างแท้จริง และยั่งยืนในระยะยาว

9.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาควิชาการ

การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาควิชาการ เป็นพลังสำคัญที่ทำให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันไม่ใช่เพียงการตรวจสอบเชิงเทคนิค แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่เสริมสร้างการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างยั่งยืน การเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ มีบทบาทในกระบวนการตรวจเยี่ยม จะช่วยเสริมมุมมองที่หลากหลาย เต็มเต็มข้อมูลจากพื้นที่ และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างแท้จริง

เหตุผลที่ต้องให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม

- ภาคประชาสังคมหลายกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนจากพื้นที่ เช่น กลุ่มช่วยเหลือผู้ต้องขัง องค์กรด้านสุขภาพจิต เครือข่ายสิทธิเด็กและสตรี ฯลฯ

- การเปิดให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมทำให้การตรวจเยี่ยมไม่เพียงเป็นการดำเนินการจาก “บนลงล่าง” แต่เป็นการทำงานร่วมกันของ “ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง”

○ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมการตรวจสอบและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

บทบาทของภาควิชาการในการเสริมพลังสำหรับการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

- นักวิชาการสามารถช่วยพัฒนาเครื่องมือและแนวทางการตรวจเยี่ยมที่มีมาตรฐานและความแม่นยำสูงขึ้น
- งานวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสถานการณ์ในสถานที่ควบคุมตัวช่วยเติมเต็มข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อค้นพบ
- การเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ ๆ เช่น การป้องกันการทรมานเชิงโครงสร้าง (Structural Prevention) และแนวทางการเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิ ช่วยให้ข้อเสนอแนะมีน้ำหนักและเป็นไปได้จริงมากขึ้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาควิชาการ

รูปแบบ

ร่วมเป็น
คณะผู้ตรวจเยี่ยม

ให้ข้อมูล
หรือข้อเท็จจริง

ร่วมจัดทำ
ข้อเสนอแนะ

ติดตามผล
หลังการตรวจเยี่ยม

ตัวอย่างการมีส่วนร่วม

ตัวแทนจากภาคประชาสังคมหรือนักวิชาการร่วมตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในพื้นที่ หรือหน่วยรับตรวจ

ส่งข้อมูลเชิงพื้นที่หรือข้อร้องเรียนให้คณะผู้ตรวจเยี่ยมเพื่อประกอบการวิเคราะห์

เข้าร่วมเวทีระดมความคิดเห็นหลังการตรวจเยี่ยมเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะร่วมกัน

ร่วมติดตามการดำเนินการแก้ไขของสถานที่ควบคุมตัวตามข้อเสนอแนะ

การปกป้องสิทธิมนุษยชน คือ ความรับผิดชอบร่วมกันของทั้งสังคม การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ยั่งยืน ต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาควิชาการ

9.3 การประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเป็นหนึ่งในภารกิจที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโดยตรง การสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศจึงไม่ใช่เพียงการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือเทคนิคการทำงาน แต่เป็นการเสริมพลังให้กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันของประเทศไทยสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ และได้รับการยอมรับในระดับสากล

ทำไมต้องเชื่อมโยงกับเวทีระหว่างประเทศ?

○ ตราสารระหว่างประเทศ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันเกี่ยวข้องโดยตรงกับตราสารระหว่างประเทศ เช่น พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (OPCAT) ซึ่งกำหนดให้แต่ละประเทศต้องจัดตั้งกลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ (NPM) และเชื่อมโยงการทำงานกับคณะอนุกรรมการป้องกันการทรมานของสหประชาชาติ (SPT) และพันธกรณีหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง อาทิ อนุสัญญา CAT อนุสัญญา ICCPED และกติกา ICCPR เป็นต้น

○ การพัฒนามาตรฐานการทำงาน

การทำงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น APT (Association for the Prevention of Torture) และ APF (Asia Pacific Forum of NHRIs) ช่วยให้ กสม. สามารถแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี พัฒนามาตรฐานการตรวจเยี่ยมให้ทันสมัย และเทียบเคียงกับกลไกในประเทศอื่น ๆ

○ การเสริมภาพลักษณ์และคำมั่นในเวทีระหว่างประเทศ

การมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ แสดงถึงความจริงจังของประเทศไทยในการป้องกันการทรมานและการละเมิดสิทธิในสถานที่ควบคุมตัว เสริมสร้างความเชื่อมั่นจากประชาคมโลก และสนับสนุนกระบวนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศอย่างเป็นระบบ

การประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันของไทย ทำให้มีความถูกต้อง แม่นยำ ได้มาตรฐาน ทันสมัย และได้รับการยอมรับในเวทีโลก

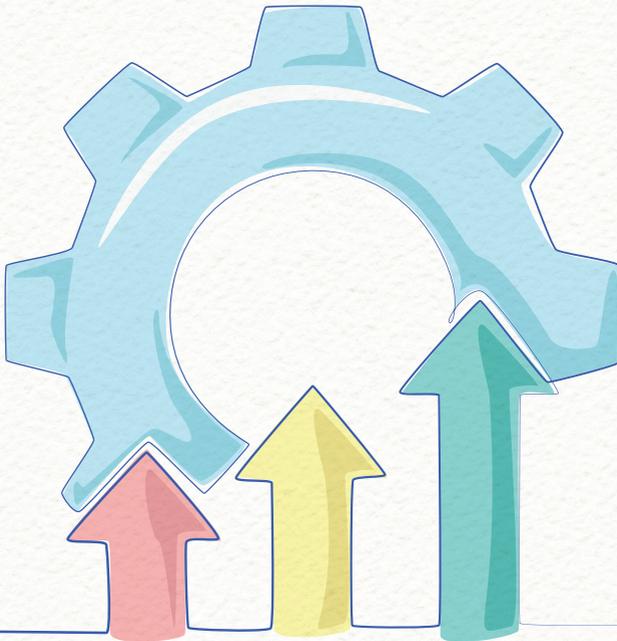
คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

จาก "คู่มือ" ผู้ "ทรงเบื้องมือ" เพื่อป้องกันกรรณการบนเกาะทางปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

ส่วนที่สิบ

: สรุปและทิศทาง ในอนาคต

ส่วนที่ 10

สรุปและทิศทางในอนาคต

๘๓

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ดำเนินการโดยสำนักงาน กสม. มิใช่เพียงกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง แต่เป็นการสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้ตรวจเยี่ยม หน่วยงานผู้รับการตรวจเยี่ยม รวมถึงหน่วยงานต้นสังกัด ที่เป็นผู้บริหารจัดการดูแลสถานที่ควบคุมตัวนั้น ๆ และสังคมโดยรวม

เป้าหมายที่แท้จริงของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน คือ การร่วมกันพัฒนาระบบการดูแลผู้ถูกควบคุมตัว ให้เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ลดความเสี่ยงต่อการทรมาน และยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติอย่างยั่งยืน ดังนั้น ในกระบวนการนี้ กสม. จึงมิได้ทำหน้าที่เป็น “ผู้จับผิด” แต่เป็น “เพื่อนร่วมทาง” ที่พร้อมทำงานอย่างสร้างสรรค์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

10.1 การต่อยอดสู่การปฏิรูปเชิงระบบ

ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้จากการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ไม่ควรจำกัดอยู่ในรายงานแต่ละฉบับ แต่ต้องถูกนำไปต่อยอดเพื่อเสนอแนะเชิงนโยบาย และขับเคลื่อนการปรับปรุงกฎระเบียบ โครงสร้าง และการบริหารจัดการในระดับประเทศ

ตัวอย่างการต่อยอดเชิงระบบ

- การเสนอให้ทบทวนกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้กำลังและการขังเดี่ยว
- การผลักดันให้มีการบรรจุหลักสูตรสิทธิมนุษยชนในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงาน
- การจัดทำฐานข้อมูลสถานที่ควบคุมตัวแบบเปิดเผย เพื่อเสริมความโปร่งใสและการตรวจสอบโดยสาธารณะ

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันจึงมิใช่เพียง “การตรวจสอบ” แต่เป็น “จุดตั้งต้นของการปฏิรูปเชิงระบบ” ที่ยกระดับมาตรฐานการดูแลผู้ถูกควบคุมตัวในภาพรวม

10.2 การพัฒนาเครื่องมือและมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าคู่มือฉบับนี้ จะเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนากระบวนการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน แต่ กสม. ต้องพัฒนาเครื่องมือและแนวทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือหรือเครื่องมือที่รองรับหรือตอบสนองต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยรับการตรวจเยี่ยมที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งหมายรวมถึง ประชากร ผู้ถูกควบคุมตัวที่มีภาวะความเสี่ยง ความเปราะบาง และอัตลักษณ์ที่ซับซ้อน แตกต่าง หลากหลายด้วย

แนวทางการพัฒนาเพิ่มเติม

- การพัฒนารายการข้อมูล (Checklist) เฉพาะกลุ่มสำหรับสถานที่ควบคุมตัวบางประเภท เช่น ศูนย์กักกันคนเข้าเมือง หรือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น
- การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และติดตามผล
- การจัดทำฐานข้อมูลกลางด้านสถานที่ควบคุมตัวของประเทศ เพื่อสนับสนุนการตรวจเยี่ยมอย่างเป็นระบบ

10.3 การเสริมสร้างศักยภาพและเตรียมความพร้อมของคณะผู้ปฏิบัติงานการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

คุณภาพของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันขึ้นอยู่กับศักยภาพของคณะผู้ตรวจเยี่ยมโดยตรง การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่รอบด้านให้แก่คณะผู้ตรวจเยี่ยม จึงเป็นภารกิจสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนากระบวนการและเครื่องมือ

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพ

- การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแบบลงพื้นที่จริง (Field-based Training)
- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและระหว่างประเทศ อาทิ จาก APT หรือ SPT มาถ่ายทอดประสบการณ์
- การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ NPM ในประเทศอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และในระดับโลก

การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน คือ กระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่ต้องเคลื่อนไปพร้อมกับการยกระดับมาตรฐาน เครื่องมือ คณะผู้ปฏิบัติงาน และระบบนิเวศด้านสิทธิมนุษยชนอย่างไม่หยุดนิ่ง

PREVENTIVE VISIT

CONPMM

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

120 หมู่ที่ 3 อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 6 - 7
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ

ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0 2141 3800 และ 0 2141 3894 โทรสาร 0 2143 9569-70

ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม
เกี่ยวกับ OPGAT ได้จาก
www.nhrc.or.th/th/preventive-visit

ISBN 978-616-8274-40-8